

GÖTEBORGS UNIVERSITET

”Musiken har ett egenvärde som står på helt egna ben”
– en undersökning kring musikämnets betydelse i förskolan och
skolan

Christian Eklöf & Ulrika Molin

Inriktning/specialisering: LAU390

Handledare: Serena Sabatini

Examinator: Tilman Skowronek

Rapportnummer: HT11-1120-20

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Musikens betydelse i förskolan och skolan

Författare: Christian Eklöf & Ulrika Molin

Termin och år: HT2011

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Serena Sabatini

Examinator: Tilman Skowroneck

Rapportnummer: HT11-1120-20

Nyckelord: Musik, egenvärde, verktyg, kreativitet, kommunikation, uttryck, språk, förskola, skola.

Sammanfattning

Syftet med denna studie är att undersöka musikens betydelse för människan, hur musik kan utgöra en del i förskolans och skolans arbete samt hur användandet av musik skiljer sig i förskolan gentemot skolan. Uppsatsen är baserad på en kvalitativ undersökning där vi har intervjuat verksamma lärare inom både förskolan och skolan med kompetens inom musik. Vi har valt att granska förskolans och skolans läroplaner ur ett historiskt och nutida perspektiv där vi har kunnat se förändringar inom musikämnet. Informanternas svar och tidigare forskning visar att musik är en viktig del i barns lärande och utveckling. Musik är också betydande för människors kommunikation och identitetsskapande. Kompetens och förståelse för musikämnet är viktigt för verksamma lärare inom förskola och skola för att musik ska användas på ett lärorikt och stimulerande sätt.

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Uppsatsens problemområde	5
1.3 Syfte och frågeställningar.....	6
1.4 Avgränsningar	6
1.5 Disposition	6
2 Teoretisk bakgrund.....	7
2.1 Musikens historia	7
2.2 Musik som begrepp	8
2.3 Musikens egenvärde.....	9
2.4 Musikens påverkan på människan och musisk kommunikation	9
2.5 Musik i förskolans läroplaner ur ett historiskt och nutida perspektiv	12
2.5.1 Barnstugeutredningen.....	12
2.5.2 Läroplan för förskolan, Lpfö98, och läroplan för förskolan, Lpfö98, reviderad	
2010	12
2.5.3 Sammanfattning av Barnstugeutredningen, Lpfö98 och Lpfö98, reviderad 2010.	13
2.6 Musik i skolans läroplaner ur ett historiskt och nutida perspektiv.....	13
2.6.1 Läroplan för grundskolan 1980, Lgr80	13
2.6.2 Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet	
1994, Lpo94	14
2.6.3 Läroplan för grundskolan 2011, Lgr11	15
2.6.4 Sammanfattning av Lgr80, Lpo94 och Lgr11	15
3 Metod	17
3.1 Metodval.....	17
3.1.1 Intervju	17
3.2 Urval av undersökningsgrupp	18
3.3 Genomförande.....	19
3.4 Etiska överväganden	20
4 Resultat.....	21
4.1 Presentation av informanterna.....	21
4.1.1 Jennifer.....	21
4.1.2 Bror.....	21
4.1.3 Matilda	21
4.1.4 Fanny.....	21
4.2 Lärarnas syn på musik/Lärarnas roll till musikämnet	22
4.2.1 Informanternas personliga relation till musik	22
4.2.2 Lärarnas kompetens inom musikämnet.....	22
4.3 Musik som ämne	23
4.3.1 Musik – ett verktyg eller egenvärde.....	24
4.3.2 Barns lärande och utveckling genom musik	24
4.4 Musik i förskola och skola	26
4.4.1 Musikens del i förskolan och skolan	26
4.4.2 Resurser inom musikämnet	27
4.4.3 Förändringar i musikämnet i förskolan och skolan.....	28
4.4.4 Skillnader i arbetet med musik i förskolan kontra skolan.....	29
4.5 Spekulationer om musikens framtid i förskolan och skolan	30
5 Diskussion	32
5.1 Lärarnas roll till musikämnet	32

5.1.1 Sammanfattning och personliga reflektioner	32
5.2 Musik som ämne	33
5.2.1 Sammanfattning och personliga reflektioner	34
5.3 Musik i förskola och skola	34
5.3.1 Sammanfattning och personliga reflektioner	36
5.4 Spekulationer om musikens framtid i förskolan och skolan	36
5.4.1 Sammanfattning och personliga reflektioner	37
6 Slutsatser	38
6.1 Slutdiskussion.....	38
6.2 Källkritik och förslag till vidare forskning på området.....	38
Referenslista	39
Bilaga – Intervjufrågor	41

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Musik är något som berör, det väcker känslor. Musik kan vara mystiskt och märkvärdigt, det kan vara vackert och genialiskt. Musik kan också vara en del av någonting hemskt, det kan påverka oss människor negativt och det kan få oss att tänka på fruktansvärda saker. Men musik har en stor betydelse för oss människor på ett eller annat sätt. Musik kan hjälpa oss att uttrycka vem man är, vad man vill. Genom musiken kan vi kommunicera med andra människor. Mötet med musik sker dagligen i vårt samhälle och musiken lever i våra kroppar jämt och ständigt, om än kanske på ett komplicerat sätt. Vem kan inte minnas ett stycke musik som väcker en enda liten känsla eller ett enda litet minne hos oss? Musik är något som berör hela livet, yttligt och själsligt.

Vi som skriver detta är två lärarstudenter från Göteborgs Universitet. Båda läser till lärare men mot olika åldrar. Den ena läser mot förskolan och den andra läser mot grundskolans tidigare år, dvs. förskoleklass upp till sjätte klass. Under vår utbildning har vi fått ta del av musik på ett kreativt och lärorikt sätt och fått se hur mycket den betyder för oss men också för lärare på universitet, lärare på våra VFU-skolor (verksamhetsförlagd utbildning) och framförallt barnen vi mött. Båda två är influerade av musik i vårt liv och vi har genom utbildningen fått ett nytt perspektiv på musik, ett perspektiv som inspirerade oss till att forska inom musik. Vi har alltid varit positiva och engagerade i musik och arbetat med musik på ett inspirerande sätt. Däremot har vårt förhållningssätt till musik nått nya dimensioner och vi har genom vår utbildning utvecklat ett medvetande och reflekterande förhållningssätt inom musik. Detta har bidragit till att musik blev vårt fördjupningsområde inom examensarbetet. Vi ser musik som ett centralt ämne i samhällslivet och ställer oss därför frågan: Vad är musik och varför är det så självklart för vissa människor i samhället? Vad det gäller vårt framtida yrke är frågorna fler: Hur stor del har musiken egentligen i förskolan och skolan och är det någon skillnad på musikens betydelse för barn? Hur kan musiken lyftas och synliggöras i en pedagogisk undervisning och vem bestämmer vad som är musik? I denna uppsats kommer vi att försöka besvara vissa av de här frågorna och öppna upp för vidare studier kring musikens problematik.

1.2 Uppsatsens problemområde

Musik är en viktig del i förskolan och skolan, dels som ett verktyg för lärande och dels som ett ämne. Utifrån våra erfarenheter har vi sett att det finns de lärare som praktiserar och använder musik för att utveckla det självständiga barnet men det finns också de som inte gör detta, troligen merparten av dagens förskola och skola. Vår uppfattning är att musik har en mycket begränsad omfattning i förskolan och skolan och att de flesta lärare vi träffat på under utbildningen och under vårt yrkesverksamma liv inte har en insyn och kompetens i musik. Fokus verkar helt enkelt läggas på andra ämnen än musik. Uppsatsen kommer därmed att ta upp musikens betydelse för människan och varför musik bör användas mer i skolans och förskolans verksamhet. Hur kan vår kompetens och erfarenhet bidra till att lyfta och synliggöra musiken i förskolan och skolan? Uppsatsen skall också ge svar på de frågeställningar vi har och skapa nya tankar kring musikens betydelse i förskolans och skolan. Detta är ett sätt för oss att skapa nya förutsättningar för vårt eget sätt att reflektera över musik, skapa möjligheter och utifrån ett vetenskapligt perspektiv styrka våra tankar och frågor med forskningsresultat.

Uppsatsens fokus kommer således att ligga på en redogörelse för musikens egenvärde och musikens betydelse för människan samt hur musikens lärande praktiseras i förskolan och

skolan. Detta redovisas med hjälp av tidigare forskning och vetenskapliga teorier samt en kvalitativ undersökning.

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med detta arbete är att lyfta och synliggöra musikens egenvärde i skolans och förskolans verksamhet.

Utifrån syftet har vi formulerat tre frågeställningar:

- Hur påverkar musiken människan?
- Vad innebär det att arbeta med musik i skolan/förskolan?
- Hur skiljer sig användning och synen på musik i skolan kontra förskolan?

1.4 Avgränsningar

Fokuset i arbetet kommer att ligga på musik som ett egenvärde för lärande och inte som ett redskap för lärande. Vår mening är dock inte att framställa musik som verktyg för lärande i ett negativt perspektiv utan istället ha detta som en jämförelse i förhållande till hur vi vill utveckla och lyfta musikens egenvärde. Vi vill också påpeka för läsaren att musik som begrepp i texten inte syftar till enbart musiklyssnande, musikundervisning eller musik som upplevelse, utan att musik i denna uppsats syftar till musik som helhet, musik som ett samlingsbegrepp. Musikbegreppet syftar alltså på dess olika delar beroende på textens och avsnittets innehåll. I avsnitt 2.2 samt 2.3 beskriver vi musikens historia där musik som begrepp innefattar människans röst, musik som en del av vårt utbildningssystem och även musikens roll i samhället. Estetik är ett annat begrepp som nämns i vår text. Med estetik syftar vi på musik men även andra uttrycksformer som bild och drama. Begreppet estetik innefattar alltså flera konstnärliga uttrycksformer.

1.5 Disposition

Vi valde att presentera bakgrunden till arbetet och inleda med våra tankar och erfarenheter kring musik. I ovan stycke har vi framställt arbetets ämne och problemområde samt arbetets syfte och frågeställningar. I följande kapitel ges en teoretisk bakgrund till musik och dess betydelse för oss människor. Vi presenterar också i detta avsnitt de olika författare som utgör en grund för arbetet och tidigare forskning inom aktuellt ämnesområde som är av relevans för vår studie. Därefter (kap 3) följer avsnittet metod där vi beskriver tillvägagångssättet med arbetet. Det behandlar urval av metodval, undersökningsgrupp, etiska överväganden med mera. I efterföljande kapitel (4) redogör vi våra resultat kopplat till tidigare forskning inom det aktuella området. Diskussionsdelen utgör den näst sista avsnittet (kap 5) i arbetet med efterföljande slutsatser, eventuellt spånar om fortsatt forskning. Arbetet avslutas med en sammanfattning (kap 6) och nödvändiga bilagor.

2 Teoretisk bakgrund

I detta avsnitt presenteras arbetets teoretiska del. Litteratur kring musik, musikens betydelse och påverkan på människan, musik i historien, musikens egenvärde, musik som produkt,

2.1 Musikens historia

Vi har valt att använda Ilona Antal Lundströms bok *Musikens gåva* (1996) som en källa till musikens historia. Vi ger alltså inte en omfattande beskrivning av synen på musikens historia utan endast utifrån hennes studie.

Musik härstammar från ett samhälle långt tillbaks i tiden där människorna och djuren levde sida vid sida. Det som skiljde människan och djuren åt var en medveten kommunikation, en kommunikation som skapades genom ljud. Människornas första kontaktskapande skedde just genom ljud. Genom den mänskliga rösten, ”vox humana”, kunde människorna kommunicera med varandra. Detta skedde så långt tillbaks som för 500 000 år sedan, när människorna kunde sjunga (Menuhin –Curtis, 1981 i Antal Lundström, 1996: 9).

Musiken har alltid spelat en stor roll i våra samhällen, från dåtid till nutid. Musiken har använts som kontakt mellan gudar och människor, den har hjälpt människorna i jakt på mat, den har tvingat människan att kommunicera och uttrycka sig med andra medlemmar i samhälle (Antal Lundström, 1996:9). I de tidiga kulturerna, ända från Kina till Egypten till Grekland, hade musik en stor kraft och inverkan på människorna, dels genom religion men också för att skapa och bibehålla en relation mellan människorna i samhället (Antal Lundström: 10,11). De första tydliga bevisen på att en del av musiken ingick i en barnuppfostran har vi från Grekland, säger Antal Lundström (1996). I dessa samhällen ansågs musik vara en del av den uppfostran barn och unga skall förhålla sig till. Musiken skapade demokratiska medborgare och var en del av det dåvarande samhällets bildningssystem.

Vid 1300-talet, kom musik anses som en del av utbildningssystemet och det blev för första gången ett eget ämne i universitet (Antal Lundström: 23). Det var inte förrän 1700-talet som musiken, även kallad estetiken, kom att prägla vissa forskares syn på lärande i förskolan och skolan. Alexander Gottlieb Baumgartens (1714-1762) och Friedrich Fröbel (1782-1852) var två forskare som ändrade synen på kunskap i förskolan och skolan. Fröbel utgick ”från att logiken, etiken och estetiken är grunden för människans kunskapsutveckling och lärande” (Asplund Carlsson, Olsson, Pramling, Pramling Samuelsson & Wallerstedt, 2008: 13). Fröbel ansåg också att sinnena spelar en stor roll i hur små barn betraktar omvärlden. Alexander Gottlieb Baumgartens ansåg att estetiken har sin egen, sinnliga kunskap (Asplund Carlsson m.fl. 2008: 13).

Musiken har alltså präglat våra barns och elevers fostran och utbildning i samhället under en lång tid tillbaks och har fortfarande en stor roll i vårt samhälle. ”Musiken har också och i alla tider haft en oersättlig etikformande funktion genom traditioner, ritualer och seder. På detta sätt har den erbjudit en möjlighet att öva, forma, förstärka och stabilisera relationer inom större grupper” (Antal Lundström, 1996: 31). Det är genom estetiken vi finner uttryck och känslor som vi kan förmedla till andra människor och i förskolan och skolan finns ett behov av att förmedla dessa känslor genom olika uttryck. Men för att förmedla känslor och för att bli hörd krävs det pedagoger som ständigt möter barnen på deras nivå. På 1800- och 1900-talet utvecklades detta ännu mer och sången hade då en viktig del i förskolans och skolans värderingar och uppfostran. Med hjälp av sången fick barnen lära sig psalmer och de fick också på så sätt lära sig grundläggande kunskaper om den kristna traditionen (Normalplan för undervisningen i folkskolor och småskolor, Stockholm 1878).

Samhället utvecklades i och med att världen började öppna gränserna mellan de olika samhällena och det blev då allt viktigare att känna till andra kulturer och deras estetiska uttryck. Under andra delen av 1900-talet kom sång att ersättas av musik och fokuset började så småningom att gå över från enbart sång till elevers musicerande och även elevers lyssnande till musik (Sundin, 1988: 40-41). De kommunala musikskolorna tog under denna tid mer och mer över musikundervisningen (Sundin, 1988). Men musikämnet hade låg status och lärarna hade inga goda förutsättningar för ett utvecklande arbete (Sundin; 1988: 50). Det var först under slutet av 1900-talet som musikämnet började utvecklas som ett eget och pedagogiskt sätt att arbeta (Sundin, 1988: 40-52). Med hjälp av läroplanerna kunde musiken ta en allt större roll i förskolan och skolan. I Lpf 94 står det bl.a. att eleven ”kan utveckla och använda kunskaper och erfarenheter i så många olika uttrycksformer som möjligt som språk, bild, musik, drama och dans” (Lpf 94:10). I den nya läroplanen, Lgr 11, finns det ett eget avsnitt där musik utgör en del av det grundläggande lärande eleverna skall få i skolan och ”den är också en viktig del i människors sociala gemenskap” (Lgr 11: 100). Men samhället utvecklas hela tiden och blir mer komplicerat vilket gör att förutsättningarna förändras beroende på ens roll i samhället. Det estetiska blir självklart för vissa, oerfaret för andra.

2.2 Musik som begrepp

”Musik är ett begrepp som inte har någon generellt accepterad definition (Wikipedia, 2011). ”Allmänt kan dock musik sägas bestå av vissa typer av organiserat ljud, men begreppet kan också inkludera omständigheterna kring musiken, dvs musiklivet” (Nationalencyklopedin, 2011). Med andra ord betyder detta att musik inte bara är musiskt praktiserande eller att musiken har vissa bestämda beståndsdelar utan också känslor och uppfattningar kring det som sker runt musiken och också i musiken och i människan.

Ulf Jederlund (2002) beskriver musik utifrån tre grundelement: rörelse, ljud och puls (rytm). Han menar att rörelse är en del av ljudet. När något vibrerar och rör sig sprider sig ljudet och rörelserna träffar människans hjärna. Därmed rör det sig både i kroppen och i sinnet. Det andra elementet är ljud och Jederlund menar att ett bestämt ljud, tillsammans med andra ljud, skapar musik. Det tredje elementet är puls (rytm). Då är det frågan om hur pulsen ter sig till de andra elementen, rörelse och ljud, och hur de samspelar. Men Jederlund nämner även ett fjärde element i sin forskning som han vill lägga till, nämligen personligt uttryck och intryck. Jederlund (2002: 13-14) hävdar att det inte räcker med tre grundelement utan detta fjärde element kompletterar de andra genom att någon person lyssnar och skapar en meningsfullhet till rörelsen, ljudet och pulsen (rytmen). Han nämner också att detta fjärde element utgörs av känslan för att uttrycka de tre andra elementen. Mats Uddholm (1993) har ett liknande perspektiv på musikbegreppet. Han beskriver musik som ett ”flöde”. Med det menar han dels att ordet musik måste ”ha en meningsfull betydelse” (Uddholm, 1993: 23), dels att musik som flöde är en slags rörelse. Precis som Jederlund ovan säger Uddholm att ”ljudet blir meningsfullt först när det står i relation till ett annat ljud eller tystnad” (Uddholm, 1993: 23). Bertil Sundin (1988) stärker också detta och säger att musik som begrepp framförallt är ljud och att vi människor möter dessa ljud med hjälp av våra erfarenheter och tolkar dem och ger dem en innebörd. Men han menar att musikbegreppet i vårt samhälle, det västerländska samhället, präglas av de verk och musikstycken som dominerar musikkulturen.

Slutsatsen av detta är att musik framförallt utgörs av dess beståndsdelar men att utan människan kan inte ljuden uppfattas, tolkas och sättas i sammanhang. Vidare är musik ett mångtydigt och vitt begrepp som är relativt tolkningsfritt och kan då också tolkas på olika sätt beroende på sammanhanget. Som vi nämnt tidigare kommer vi att använda musik som ett samlingsbegrepp för textens del- och helhet och alla musikens beståndsdelar, dvs. upplevelse, lyssnande, undervisning men också som ett känslomässigt begrepp.

2.3 Musikens egenvärde

I boken *Musik och språk- ett vidgat perspektiv på barns språkutveckling* av Ulf Jederlund (2002) inleder han med att diskutera musikens egenvärde för oss människor. ”Musiken äger makt att påverka våra sinnen likaväl som den ger vårt inre en yttre klang” (Jederlund, 2002: 11). Han talar om hur musiken är en viktig och stor del i vår personliga utveckling genom livet samt att det skapar gemenskap med andra människor och berör vårt inre väsen djupt inom oss. Vidare talar han om dagens syn på musik i förskolan och skolan som något nedvärderande. Jederlund påpekar att musik ofta är något som väljs bort till förmån av andra ”viktigare” ämnen såsom matematik. ”Ett paradoxalt genombrott för musikens betydelse i barns utveckling och för musikämnets roll i förskola och skola håller emellertid på att ske” (Jederlund, 2002: 12). Jederlund menar att progressionen av musikens betydelse i barns utveckling i samhället sker sakta men säkert genom ständiga debatter. Mer och mer synliggörs forskning som visar på att musik är viktigt för barns inläring av t.ex. matematik, vilket Jederlund belyser på ett sätt men samtidigt anser han att fokus ska vara på att ”musiken är motiv i sig själv” (Jederlund, 2002: 12).

Bertil Sundin (1982) talar om skolans strävan efter att uppnå mål inom så många andra ämnen än just de estetiska uttrycken. ”Vid sidan av dess terapeutiska, kompensatoriska och kommunikativa funktioner har de estetiska aktiviteterna ett eget värde. Förskolebarnet formulerar sig med hjälp av ljud, rörelser och bilder. Men när vi träder in och korrigerar, kritiserar, fyller barnets ljud, rörelser och bilder inte längre någon kommunikativ funktion och eftersom dessa självuttryck inte är lika viktiga i skolan som att lära sig läsa, räkna och skriva trängs de i bakgrunden, täcks av känslor av att inte duga. Och dess känslor spelar de kommersiella krafterna på” (Sundin, 1982: 49). Med det menar Sundin att skolan hämmar barnens estetiska förmågor att uttrycka sig på. Skolan ersätter de estetiska uttrycken med det verbala språket. Sundin menar att barn måste lära sig att hantera olika slags uttryck, inte bara verbalt utan även estetiskt (Sundin, 1982: 49). Vidare talar han om Reggio Emilias pedagogik och tankar kring att barnens sånger och inre bilder blir stereotypa om pedagogerna inte inspirerar barnen till att upptäcka världen med sina sinnen och att uttrycka sensuella kvaliteter. På så vis menar Sundin att barnen får mer motståndskraft i förhållande till de kommersiella och stereotypa krafterna. De lär sig att lita till sina egna sinnen på så vis. Asplund Carlsson m.fl. (2008) hävdar dock att det är skillnad på estetikens egenvärde i samhället och skolan gentemot förskolan. Tack vare Reggio Emilias och Fröbels inverkan på förskolan har estetik fått ta en stor del och vara en central gestalt i förskolans skapande. Däremot är det i det övriga samhället estetik som får ta stryk menar Asplund Carlsson m.fl. (2008). De hävdar ”att estetik står i ett antagonistiskt förhållande till den hegemoni som utgörs av teknik, ekonomi, industri, handel, politik” (Asplund Carlsson m.fl.: 18) och att estetik också förlorar sin identitet och självkänsla genom det offentliga massmediet.

2.4 Musikens påverkan på människan och musisk kommunikation

Människan är i sitt ursprung musisk. Redan när barnet ligger i magen reagerar det på ljud och rörelser och barnet känner av de vibrationer som sker utanför. Ljud kan senare efter födseln förknippas med beröring och barnet kan känna igen ljud som det har hört under graviditeten (Sundin, 1977: 66). Det finns flera studier som visar detta. Jon Roar Björkvold (2005) tar i sin bok *Den musiska människan* upp en studie av Anthony DeCaspers & Spence där de beskriver och förklarar genom forskning och observationer hur små barn hellre väljer en text som modern läser upp och som de också har hört kontinuerligt under graviditeten, än ett nytt stycke som de inte känner igen. De menar alltså på att barnen utvecklar en förmåga att minnas under graviditeten, ”människan är alltså en socialt gryende individ före födseln” (Björkvold 2005: 19). Björkvold menar att det därför är viktigt att prata med barnet under graviditeten då

barnet reagerar på moderns, men också faderns, röst och tonläge. Barnet bildar på detta sätt en relation till människorna utanför. Björkvold (2005) menar att ljudet från föräldrarna, alltså rösten, skapar en övergång till barnet så att de börjar känna tillgänglighet och kommunikation med föräldrarna. Detta är viktigt menar Björkvold (2005) då föräldrarna medvetet påverkar barnens förutsättningar för en stabil musisk grund.

Kommunikationen emellan oss människor är en grundpelare för vårt samhällsliv. För att förstå vad kommunikation är krävs det en beskrivning av begreppet. Jederlund talar om begreppet kommunikation som har sitt ursprung i det latinska verbet *communicare*. Det kan översättas som "att göra något tillsammans" eller "att dela något" dela tankar och upplevelser i samspel med andra (Jederlund, 2002: 16). "Processen kan liknas vid en transformering i flera led, där slutprodukten inte främst är en exakt översättning av det sända budskapet utan snarare en produkt av mottagarens hela perceptionsprocess, vilken inkluderar såväl de rena sinnesintrycken som vad dessa väcker av känslor och kopplingar till erfarenheter och tankar. Denna produkt utgör i sin tur underlag för den respons, det svar som ges tillbaka" (Jederlund, 2002: 17). Kommunikationen är också ett redskap för att hämta information menar Antal Lundström (1996). Hon säger att vi människor främst vill förstå varandra och genom kommunikationen kan vi uttrycka oss och få respons på våra tankar. Vidare säger Antal Lundström (2006: 104) att kommunikationen har olika koder, ett kodsysteem, som gör att vårt samhälle måste anpassa oss och utveckla kommunikativa färdigheter för att uttrycka oss. Musiken ger möjligheter till att kommunicera med människor genom det *icke-verbala* språket. "Det icke-verbala kommunikationssystemet utvecklas tidigare än talspråket" (Jederlund, 2002: 18). Dessa två språk utesluter eller ersätter inte det ena utan de kompletterar varandra. Jederlund belyser leken och den sociala samvaron som en situation då vi människor mer intresserar oss för varandras känslor, rörelser, tonfall, ansiktsuttryck än vad ord kan beskriva. Antal Lundström (1996) fyller i detta och säger att barnens första uttrycksformer under de tidiga åren består av en icke-verbala kommunikation och att den kommunikationen kräver en stimulans från miljön omkring. Detta spelar en stor roll senare i livet menar hon. "Musiken är en mänsklig kulturkod, ett internationellt kommunikationsmedel, ett gränslöst, ordlöst men förståeligt språk för alla människor" (Antal Lundström, 1996: 107).

Det är viktigt att barnet tidigt får uppleva och utveckla sin kommunikativa förmåga. När barnet blir äldre och börjar möta andra människor i förskolan behövs det en kommunikation mellan pedagoger och barnen. När barnet medvetet väljer att säga någonting, skapa ljud eller rörelser i dess tidiga åldrar är det för att uttrycka sig, det är för att finna ett sätt att leta sig fram och det är ett sätt att skapa ett möte mellan olika individer (Sundin, 1988: 19). Sundin (1988) menar att barnet finner ett sammanhang och ett sätt att utveckla kommunikationsförmågor genom ett estetiskt verktyg som musik. Han påstår också att det är genom estetiska verktyg och aktiviteter som barnet utvecklar förmågan att handla och hantera känslor. Det är med andra ord viktigt att lägga en grund för barnens musikutveckling och detta gör vi under barnens första år.

Denna grund som läggs påverkas också mycket av barnens fostran och uppväxt. Fostran och uppväxten skapar barnet till en individ. Antal Lundström (1996) påpekar att den musikaliska fostran är ett hjälpmedel för att barnen utvecklar etiska och sociala värderingar. Denna fostran sker dock i allmänhet mer i hemmet än i förskolan och skolan. Detta beror på, menar Antal Lundström, att skolan har en organiserad fostran där musikens spontanitet saknas. Sundin stöder också detta och säger att personalen i förskolan har ett ansvar för att utveckla barnens tankar och idéer. Det är personalens egna erfarenheter och utbildning som påverkar vilka olika slags kunskaper barnen ska ta del av (Sundin, 1977). Om musiken skall påverka positivt på barnen måste pedagogen medvetet anpassa barnens utvecklingsförmågor (Asplund Carlsson m.fl. 2008). Barnet och människan i övrigt behöver alltså någon annan för att utvecklas, det krävs något form av samspel. Det krävs också att detta barn kan utvecklas i takt

och harmoni med det övriga samhället. Här spelar musiken en stor påverkande roll. Genom musiken kan barnet finna gemenskap och glädje som sedan utsöndrar sig i förståelse för olika relationer. Relationer kan även förstärkas genom musik och genom musikaliska färdigheter. Musiken påverkar och utvecklar människans känslomässiga sida. Utveckling av empati och förståelse är två sådana känslor (Antal Lundström, 1996). Men det är inte bara relationer mellan människor som påverkas av musik. Uddholm (1993) menar att om musik ska bli meningsfullt krävs det också en relation mellan olika ljud eller tystnad.

Musik är något som problematiserar och får våra hjärnor att arbeta, tänka kritiskt. Genom att ta del av musikens bredd och olika budskap kan vi skapa en inre kommunikation som arbetar febrilt för att hjärnans och kroppens röst ska komma överens. Musiken tränger alltså in på djupet och förstärker eller förvränger våra tankar och idéer (Uddholm, 1993). Uddholm (1993) beskriver att musik alltid är en personlig upplevelse då den skapar en personlig relation till individens inre. Han menar att upplevelsen och tolkningen av våra intryck är viktiga för att de inte ska bli förkastade. Detta leder till ett självbejakande som man lär sig hantera. Självkännedom och människans inre känslor bearbetas och tolkas med hjälp av musiken och musiken vägleder också människan vidare. Detta kan också kallas för musikpsykologi (Sundin, 1977). Antal Lundström (1996) menar att om barn skall klara av att utveckla dessa egenskaper krävs det ett samarbete mellan barn och vuxna, ett samarbete som utgörs av en estetisk förståelse. Hon menar alltså att barnens estetiska förståelse måste vara utvecklingsbar, dvs. att ”det är vår plikt att göra musikens kodsystém förståeligt för barnen” (Antal Lundström, 1996: 149). Antal Lundström påpekar att musik kan utveckla och bidra till människors, framförallt barns, möjlighet att förstå olika slags kunskaper. Hon pekar också på att musik utvecklar barnens dynamiska tänkande, inte bara i musik utan dynamiken i det känslomässiga och etiska tänkandet. Detta utgör en viktig del av människors utveckling i samhället (Antal Lundström, 1996).

Kreativitet

”Kreativitet kallar vi en sådan mänsklig aktivitet som skapar någonting nytt, oavsett om det skapande är ett ting i den yttre världen eller en konstruktion av intellekt eller känslan, en konstruktion som bara existerar och ger sig till känna i människans inre” (Vygotkij, 1995: 11). Vygotkij (1995) påstår att människans handlingar och beteende styrs av två olika grundläggande typer. Handlingar av den första typen är reproduktiva och starkt förknippat med minnet. ”Den kännetecknas av att människan reproducerar eller upprepar redan tidigare skapade och utarbetade handlingsmönster eller återupplivar spår av tidigare intryck” (Vygotkij, 1995: 11). I sina minnen och erfarenheter återskapar vi människor det vi har sedan tidigare bearbetat och tillägnat oss. En upprepning av vad som har hänt innan och att människan fastnar i invanda mönster. ”Om hjärnans verksamhet emellertid begränsade sig till att endast besvara tidigare erfarenheter skulle människan vara en varelse som främst anpassade sig till invanda och stabila betingelser i den omgivande miljön” (Vygotkij, 1995: 12). Människans andra slag i beteende och handlingar är den kombinatoriska, eller kreativa. Det är en mänsklig aktivitet som inte leder till ett återskapande av tidigare handlingar eller intryck ur människans erfarenheter utan det kreativa ger nya handlingar eller bilder. ”Det är just människans kreativa aktivitet som gör henne till en framtidsinriktad varelse, som skapar sin framtid och samtidigt förändrar sin nutid” (Vygotkij, 1995: 13). Genom kreativiteten skapar man fantasi som baseras på tidigare erfarenheter som kombineras i hjärnan. Vygotkij talar om att fantasin är grunden för varje kreativ aktivitet inom alla områden i kulturen som möjliggör det konstnärliga, tekniska och vetenskapliga skapandet. Vygotkij anser att de kreativa processerna startar redan tidigt i barndomen och menar på att det är viktigt med kreativt skapande för barnens allmänna utveckling och mognad. ”Just denna förmåga att ur

olika element skapa en konstruktion, att sätta samman det gamla till nya kombinationer, är också grunden för allt skapande” (Vygotskij, 1995:16).

Silwa Claesson (2007) lyfter Vygotskijs tankar om ett sociokulturellt perspektiv på lärande. ”Tänkandet, talandet och handlande och andra processer integreras med varandra och bildar en helhet”(Claesson, 2007: 32). Hon talar om Vygotskijs syn på att det är den omgivande kulturen, kommunikationen och sammanhanget som är i centrum för lärandet. Med situerat lärande menar Vygotskij att betoningen ligger på lärandeprocessen istället för slutresultatet. Jederlund (2002) talar om hur musik uppfattas och menar på att mer sällan upplevs musik som ett uttryck eller upplevelse, lek, stämning, känsla, gemenskap, minnen. ”Ord som alltså har med det personliga och mellanmännsliga upplevelser och uttryck att göra” (Jederlund, 2002: 14). Vidare påpekar han att musik ofta upplevs som ett budskap eller någon slags propaganda. Även som en värderande konstnärlig eller musikalisk produkt som klassas som ”bra” eller ”dålig” musik. ”[...] skola och musikundervisning tar ofta mer fasta på musiken som produkt än på dess sociala och personliga aspekter” (Jederlund, 2002: 14). Bertil Sundin (1982: 45) talar om skolans tänkande kring rätt och fel i praktiken som bidrar till elevers prestationskrav. Vilket kan ses som en orsak till varför de estetiska ämnena inte anses vara lika viktiga, som Sundin uttalar sig, som de ”hårda” kunskapsämnena.

2.5 Musik i förskolans läroplaner ur ett historiskt och nutida perspektiv

I följande avsnitt behandlas förskolan styrdokument och läroplaner ur ett historiskt och nutida perspektiv. Först framställs musikens roll i förskolan utifrån *Barnstugeutredningen* och därefter utifrån *Läroplan för förskolan, Lpfö98*, och *Läroplan för förskolan, Lpfö98*, reviderad 2010. Kapitlet avslutas med en sammanfattning av *Barnstugeutredningen* och *Lpfö98*.

2.5.1 Barnstugeutredningen

Barnstugeutredningen (Nationalencyklopedin, 2011), med slutbetänkande år 1975, är en statlig utredning som ledde till förskolelagen. Detta betydde att alla barn från 6 års ålder hade rätt till allmän skola. I ett betänkande av 1968 års barnstugeutredning (SOU 1972:26) finns ett avsnitt som behandlar förskolans olika arbetssätt: ”*Lek och aktivitet*”. Under detta avsnitt finns en underrubrik på ca. två sidor som behandlar musikens roll i förskolan: ”*Musik: höra och göra ljud*” (SOU 1972:26, s. 211ff). Musik beskrivs utifrån ett samhällsligt och pedagogiskt perspektiv och presenteras utifrån rytm, rörelse ljud och ljudskapande (SOU 1972:26). Vidare står det att musik skildras som ett viktigt ämne vilket vi dagligen skall arbeta med. Arbetet med musik i förskolan skall utgå ifrån barnen och det handlar om att skapa en stimulerande och uppmuntrande miljö för barnen (SOU 1972:26). ”Personalen ser till att barnen får många tillfällen att uppleva musik, men barnen bestämmer själva hur de reagerar på musiken” (SOU 1972:26, s. 213ff). Ytterligare ska pedagogerna i förskolan arbeta för att barnens aktiva produktion av ljud tas tillvara på och att barnen får pröva olika instrument samt att de kommer i kontakt med den sinnliga upplevelsen av musik (SOU: 1972:26). Till sist finns det beskrivet att ”musiken kan användas som en förbindelselänk mellan förskolan och samhället i övrigt och mellan olika tidsepoker och kulturer” (SOU 1972:26, s. 213ff).

2.5.2 Läroplan för förskolan, Lpfö98 och Läroplan för förskolan, Lpfö98, reviderad 2010

I och med att *Lpfö98* kom fick förskolan för första gången mål och riktlinjer samt att förskolan styrs av skollagen (Skolverket, 2011-12-07). *Lpfö98* är en läroplan utformad för förskolans verksamhet och personal. I den *gamla läroplanen för förskolan* finns det två punkter där musik är formulerat. I den ena formuleringen står det att förskolans uppdrag är ”att skapa och kommunicera med hjälp av olika uttrycksformer såsom bild, sång och musik,

drama, rytmik, dans och rörelse liksom med hjälp av tal- och skriftspråk utgör både innehåll och metod i förskolans strävan att främja barns utveckling och lärande” (Skolverket, 2011-12-07). Musik är ett uttrycksmedel för barnen och ska vara till hjälp för barnens utveckling och lärande. Vidare står det att förskolan skall sträva mot att varje enskilt barn skall kunna uttrycka sig och utveckla ”sin förmåga att förmedla upplevelser” (Skolverket, 2011-12-07) genom musik. Ett mål där barnen skall sträva efter att skapa och förmedla känslor, tankar och upplevelser via musiken (Skolverket, 2011-12-07). Läroplanen nämner också att leken är en central plattform för dessa uttrycksmedel.

I den nya läroplanen för förskolan, *Lpfö98, reviderad 2010*, finns samma formuleringar som ovan där musik formuleras som ett uttrycksmedel för att utveckla barnen och för att förmedla upplevelser. Vidare står det att utifrån ett estetiskt perspektiv skall barnen utveckla sin förmåga att själva tänka, handla och bilda sig en självuppfattning (Skolverket, 2011-12-07). Detta finns med i både den förra samt den reviderade läroplanen för förskolan.

2.5.3 Sammanfattning av Barnstugeutredningen, Lpfö98 och Lpfö98, reviderad 2010

I *Barnstugeutredningen* och *Lpfö98* samt den *reviderade läroplanen för förskolan* uttrycks musik som en del av förskolans verksamhet samt att musik ska vara en del av barnens uttryckssätt. Däremot finns det uttryckt i *Barnstugeutredningen* att musik är en viktig del i förskolan och att förskolans arbete med musik ska utgå ifrån barnen. Detta står inte beskrivet i *Lpfö98* eller den *reviderade läroplanen för förskolan*.

Musikens omfattning i *Barnstugeutredningen*, *Lpfö98* samt den *reviderade läroplanen för förskolan* skiljer sig markant. I *Barnstugeutredningen* beskrivs musik i förskolan på ca. två sidor, jämfört med de få antal meningar som musik är beskrivet i både den gamla och nya *läroplanen för förskolan*. Det är även skillnad i formuleringarnas betydelse av musik i *Barnstugeutredningen* och *Lpfö98* samt den *reviderade läroplanen för förskolan*. Vi tolkar det som så att *Barnstugeutredningen* är både mer omfattande vad gäller musik och att innebörden av musik är av en större karaktär och har en större betydelse jämfört med *Lpfö98* och den *reviderade läroplanen för förskolan*.

2.6 Musik i skolans läroplaner ur ett historiskt och nutida perspektiv

I detta kapitel behandlas musikens roll i grundskolan utifrån tre olika läroplaner: *Läroplanen för grundskolan 1980*, *Lgr80*, *Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet*, *Lpo94* och sist den nya läroplanen, *Läroplanen för grundskolan*, *Lgr11*. Kapitlet avslutas med en sammanfattning av *Lgr80*, *Lpo94* och *Lgr11*.

2.6.1 Läroplan för grundskolan 1980, Lgr80

Lgr 80 är en läroplan som är utformad för skolan och dess personal. I läroplanen finns mål och riktlinjer som ska styra den undervisning som bedrivs i skolan. Till detta finns utformade kursplaner för varje ämne som ingår i skolan, ett av dessa ämnen är musik. I *Lgr 80* finns tydliga riktlinjer som säger att alla elever ska få ta del av en likvärdig och kunskapsutvecklande skolgång och därmed skapa samhällsindivider (*Läroplan för grundskolan 1980*, E 3402: Allmän del). ”Läroplanen speglar demokratins samhällssyn och människosyn: människan är aktiv, skapande, kan och måste ta ansvar och söka kunskap för att i samverkan med andra förstå och förbättra sina egna och sina medmänniskors livsvillkor” (*Läroplan för grundskolan 1980*, s. 13). Vidare står det inget specifikt om musik i läroplanens första del, dock tas hänsynen till vidare utbildning inom valfritt ämne upp i läroplanen. Alla barn ska ha samma möjligheter att fortsätta in i gymnasieskolan, oavsett vilket ämne man intresserar sig för (*Läroplan för grundskolan*, 1980). Eleverna ska också få en allsidig utbildning, dvs. att de inte bara kan uttrycka sig genom att tala, läsa, skriva och räkna genom

svenska och matematik utan även genom andra ämnen uttrycka dessa förmågor (Läroplanen för grundskolan, 1980). Skolan ansvarar även för att aktivt stimulera barnen till att bedriva ex. idrottsliga och estetiska verksamheter. Detta för att eleverna ska få vidareutveckla sitt intresse och bedriva något de intresserar sig för även på sin fritid och för att få en inblick i samhällets kulturfrågor (Läroplan för grundskolan, 1980).

Lgr80 tar upp vikten vid att eleverna får utveckla sin uttrycks- och kommunikationsförmåga genom ”insatser på det kulturella området” (Lgr80, s. 26). Skolan ansvarar för att eleverna genom t.ex. musikundervisning utvecklar sin personlighet och sin förmåga att uttrycka känslor. Skolan bär också ett ansvar så att eleverna kommer ”i kontakt med olika kulturyttringar, såsom konserter, teaterföreställningar, filmförevisningar och konstutställningar” (lgr80, s. 27).

I *Lgr80* finns det en kursplan för musikämnet i grundskolan. Den presenteras utifrån tre punkter varför musik ingår i grundskolans undervisning:

- ”elevernas musikintresse och musikaliska förmåga skall utvecklas,
- eleverna skall lära känna musikens olika uttrycksmedel och olika musikerter,
- eleverna skall få kunskap om olika kulturers och epokers musikstilar” (Lgr80, s. 108).

I kursplanen för musik står det att eleverna ska utveckla deras personliga och sociala sida, de ska använda musik som ett uttrycksmedel, de ska få kunskap i musik och de ska bli medvetna om hur musik kan påverka samhället och dess funktioner. Musik ska även främja ett samarbete mellan åldrar och ämnen samt att musik bidrar till en kontakt med det övriga samhället (Lgr80, s. 108). Vidare tar kursplanen upp olika mål för vad eleven skall uppnå i låg-, mellan- resp. högstadium utifrån tre rubriker. Dessa tre rubriker är:

- ”Att musicera tillsammans
- Att skapa musik och
- Musik i samhället och världen” (Lgr80, s. 109-111).

Den första rubriken innehåller olika uppnåendemål i det praktiska användandet som eleven efter resp. stadium skall klarat av. Den andra rubriken innefattar elevernas eget skapande av musik och dess olika uttryckssätt. Den tredje och sista rubriken innehåller kännedom om andra människor och kulturer som utövar musik och vad de människorna bidragit till världen genom deras musik (Lgr80: 111-112).

2.6.2 Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet 1994, Lpo94

Liksom i *Lgr80* också i *Lpo94* finns mål och riktlinjer som ska styra undervisning som bedrivs i skolan samt kursplaner för varje ämne. I *Lpo94s* allmänna del finns det en formulering med musik. Där står det beskrivet att eleven efter grundskolan skall kunna utveckla och använda sig av sina erfarenheter och kunskaper inom musik som en uttrycksform. Det nämns att eleven skall utveckla en förmåga för ett ”kreativt skapande” (Lpo94: 10). Vidare finns det ett särskilt kapitel enbart för musik. Detta kapitel finns i kursplanerna för de ämnen som skolan ansvarar för. Kursplanen för musik består av fyra sidor där en sida innehåller bedömning av ämnet. Resterande sidor handlar om ämnets syfte, innehåll, mål och karaktär (Lpo94)

Kursplanen för musik inleder med musikens betydelse för människan och ”ämnets syfte och roll i utbildningen” (Lpo94: 42). Den fortsätter att beskriva hur musik som en uttrycksform utgör en del av samhället. Kursplanen säger att utbildningen syftar till att ”låta eleverna uppleva och förstå att musik är ett socialt och allmänskulturellt redskap” (Lpo94: 42). Där står det dels hur ämnet musik används och vilket syfte det har i skolan, dels vilka mål som eleven skall sträva mot och dels vilka mål eleven skall uppnå i slutet av femte respektive nionde

klassår. Vidare tar kursplanen för musik upp ”ämnets karaktär och uppbyggnad” (Lpo94: 43). Där står beskrivet hur ämnet musik upplevs och vad som är kärnan för musikämnet. Musicerande och musikskapande nämns som de främsta målen och detta skall arbetas med både enskilt och i grupp. Musik är ett gränsöverskridande ämne och kursplanen tar upp betydelsen av musik tillsammans med matematik och dess betydelse för förståelse av andra ämnen (Lpo94). Sist nämns det att det gemensamma musicerandet bidrar till att elever kan samverka oavsett etnisk eller kulturell bakgrund och att musiken skall bejakas ur ett historiskt perspektiv (Lpo94).

2.6.3 Läroplan för grundskolan 2011, Lgr11

I den *nya läroplanen för grundskolan* finns det ett övergripande mål i musik för den enskilda skolan. Det är att eleven ska kunna ta del av och uttrycka sig genom musik (Lgr11). Det finns även ett annat mål som säger att varje elev ska ha inblick i samhällets kulturliv, ett kulturliv som delvis består av musik. Detta mål är dock inte riktat direkt till musik. Målet är skrivet under avsnittet ”Skolan och omvärlden” (Lgr11: 17) och ska verka för att varje elev får ett underlag till fortsatt utbildning och en grund för arbetslivet (Lgr11).

Vidare finns det ett särskilt kapitel för musikämnet. Detta presenteras i kursplanen för musik där ämnets syfte, metod, innehåll och kunskapskrav visas. Kursplanen för musik innefattar nio sidor text där kunskapskraven utgör sju sidor. De resterande tre sidorna består av musikens syfte, metod och centrala innehåll, uppdelade i årskurs 1-3, 4-6 och 7-9 (Lgr11).

I kursplanen för musik presenteras ämnet utifrån en samhällelig, kulturell och uttrycksmässig aspekt. ”Musik finns i alla kulturer och berör människor såväl kroppsligt som tanke- och känslomässigt. Musik som estetisk uttrycksform används i en mängd sammanhang, har olika funktioner och betyder olika saker för var och en av oss” (Lgr11: 100). Vidare finns det beskrivet att musik är en bidragande faktor till den sociala gemenskapen och individens identitetsutveckling i samhället (Lgr11). Musik förenar kulturer och ”ökar möjligheterna att delta i samhällets kulturliv” (Lgr: 100).

Det centrala innehållet för musiken är presenterat utifrån tre olika åldersgrupper: årskurs 1-3, 4-6 och 7-9. Här finns de riktlinjer som läraren skall utgå efter beroende på vilken årskurs han eller hon arbetar inom (Lgr11). Innehållet i de olika årsgrupperna utgår ifrån samma överskrifter men med olika mål. Detta för att särskilja graderingen emellan åldrarna. Innehållet består av följande överskrifter: ”*Musicerande och musikskapande*”, ”*Musikens verktyg*” och ”*Musikens sammanhang och funktioner*” (Lgr11: 100-103). Här finns beskrivet vilket innehåll eleverna skall ägna sig åt i skolan. Till sist finns det noga beskrivet vilka kunskapskrav eleverna skall ha uppnått i slutet av årskurs 6 respektive årskurs 9. Kunskapskraven utgör den största delen av kursplanen för musik. Kraven utgår från en A-F-skala där A är det högsta betyget, F det lägsta. Kursplanen avslutas med tabeller över vilka mål och kunskaper som skall uppnås för respektive betyg (Lgr11: 103-110).

2.6.4 Sammanfattning av Lgr80, Lpo94 och Lgr11

Musik är en viktig del i skolan och ett centralt betydande ämne i skolan. Detta framgår i *Lgr80*, *Lpo94* och *Lgr11*. Samtliga tre läroplaner utgår ifrån kursplaner i skolans olika ämnen där musik finns beskrivet mer utförligt än i den allmänna delen av läroplanerna. *Lgr80* har dock något mer text om musik i den inledande delen i läroplanen än vad *Lpo94* och *Lgr11*.

Något som är gemensamt för samtliga läroplaner är att kursplanerna i musik har mål och riktlinjer för vad elever ska ta del av och uppnå inom ämnet musik. Vi ser dock skillnad i utvecklingen av det innehåll som utgör kursplanens mål och de olika musiska faktorer som

påverkar elever. I *Lgr80* är musik mest beskrivet utifrån ett innehållsmässigt och beskrivande sätt, jämfört med *Lpo94* där musikens beskrivande text tenderar att flyttas över i uppnående- och strävansmål samt riktlinjer för eleverna. Detta blir tydligast i *Lgr11* där fokus läggs mest på elevernas kunskapskrav, vilka kunskaper eleverna skall uppnått i slutet av resp. ålder samt vilka betyg som präglar elevernas kunskaper. Vi tolkar det som så att kraven i musik har blivit fler och att läraren ska fokusera mer på att uppnå kunskaper och betyg än att skapa en musisk miljö. Huruvida musiken ses som ett egenvärde i skolan beror på den enskilde lärarens tolkning och bearbetning av läroplanen.

3 Metod

I följande avsnitt presenteras och motiveras undersökningens metodval, urval av undersökningsgrupper samt genomförandet av metoden. Vi redovisar även för de etiska överväganden vi har tagit hänsyn till samt metodvalens tillförlitlighet och generaliserbarhet för undersökningen.

3.1 Metodval

För att besvara undersökningens frågeställningar har vi valt att använda en intervjubaserad metod. Valet av metod stöds av *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap* av Staffan Stukát (2011). Han hävdar att metodvalet ska styras av forskningsproblemet, undersökningens frågeställningar samt syfte och därför ska metodvalet inte utgå från ett personligt tycke (Stukát, 2011: 36). Utifrån hans tankar ansåg vi att valet av metoden intervju var relevant för att besvara vår undersöknings syfte och frågeställningar. I följande underrubriker kommer vi att presentera metoderna mer fördjupat samt redogöra för dess användningsområde.

Metoden intervju är kvalitativ och inte kvantitativ. Trost (2010) hävdar att en kvalitativ metodval innebär en undersökning av att ”försöka förstå människors sätt att resonera eller reagera” (Trost, 2010: 32). Till skillnad mot en kvantitativ undersökning vart fokus ligger på enkätundersökningar med ett stort antal urvalspersoner som genererar antal och statistik. ”Val av metod skall ske i anslutning till val av teoretiskt perspektiv och till den aktuella frågeställningen” (Trost, 2010: 33). Genom informanternas svar kan man tyda ett mönster vilket är vårt syfte att frambringa med undersökningen då vi undersöker hur lärarna upplever musik i verksamheten. Vi vill komma åt informanternas åsikter och erfarenheter, därför valde vi att genomföra en kvalitativ undersökning. Även på den grunden att frågorna kan tolkas enligt ett personligt tycke vid enkätundersökning, som kan medföra en missvisande undersökning, vilket vanligtvis förekommer vid en kvantitativ undersökning. Vid intervjuerna kunde vi omformulera och förtydliga frågorna vilket inte går med enkäter i samma utsträckning. Vi fick en direktkontakt med informanterna som gjorde att vi kunde försäkra oss om att informanten hade förstått frågan korrekt samt att vi hade förstått svaren på rätt sätt.

Trost (2010) menar att kvantitativa data vanligtvis inte ses misstänksamt på men att ”kvalitativa data däremot möts ofta med misstänksamhet då de bygger på små urval och de på inga sätt är representativa för befolkningen i statistisk mening” (Trost 2010: 34). Stukát (2011) menar att en kvalitativ undersökning är relativt tolkningsfri utifrån vad forskaren har för förståelse till ämnet (Stukát, 2011: 36). Eftersom vi har valt att göra en kvalitativ studie så kan vi inte påstå att den gäller för hela landet utan den är begränsad till ett litet antal på grund av begränsad tid till att genomföra detta arbete. På så sätt är det inte resultatet generaliserbart på grund av att vi enbart har intervjuat fyra olika lärare. Däremot, eftersom våra informanter arbetar i spridda verksamheter och har olika erfarenheter och utbildningar, tror vi att resultaten ändå kan användas för att dra något mer allmänna slutsatser kring problematiken som vi har undersökt och i alla fall vara en utgångspunkt för vidare studier.

3.1.1 Intervju

Då en del i vårt syfte med arbetet är att synliggöra vad det innebär att arbeta med musik i den dagliga verksamheten samt hur den kan skilja sig i förskolans kontra skolans verksamhet, ansåg vi att intervju var ett bra alternativ. I *Metodpraktikan* av Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud (2007) beskrivs fem olika användningsområden för samtalsintervjuer. Ett av området innefattar ”När vi vill veta hur människor själva uppfattar sin värld” (Esaiasson m.fl. :285). I våra intervjuer med verksamma lärare valde vi att utgå från detta område då vi vill ta

reda på hur arbetet med musik används i verksamheten samt hur lärarna ser på musikens betydelse för oss människor. Genom att utgå från lärarnas vardagserfarenheter och personliga åsikter speglar det hur mycket kunskap lärarna har om ämnet musik samt hur det omsätts i praktiken.

Vi valde att formulera frågorna på ett sådant sätt så vi fick ut så mycket data som möjligt inom en fråga, se Bilaga 1. Detta på grund av att intervjun inte skulle ta mer än en halvtimme i tid. Det valde vi dels för att det är rimligt lång tid, mer än så kan leda till mindre fokus från intervjupersonen. Dels på grund av vår medvetenhet om att det oftast finns begränsat med tid till intervjuer för verksamma lärare i förskolan och skolan. Vi valde även att utgå från en så kallad semistrukturerad intervju. Detta betyder att vi inte följer frågemallen som ett stadgat intervjuschema utan att vi har en färdig frågemall att utgå från men att vi anpassar samtalet så att det formas i den ordningen som situationen bjuder in till. I samtalet lämnas mer utrymme för omformuleringar och förtydligande samt utrymme till att ställa följdfrågor. På så sätt leder det till att samtalet passas in med vad intervjupersonens tidigare sagt så att svaren ska bli tydligare och mer utvecklande. Detta följsamma tillvägagångssätt ger oss mer möjligheter till att svara på eventuell respons i form av talande kroppsspråk, mimik, pauser och så vidare (Stukát, 2011:39).

3.2 Urval av undersökningsgrupp

I urvalet av informanter utgick vi från de kontakter med lärare inom förskola och skola som vi hade sedan tidigare. Vi valde att intervjua våra llu:are (lokala lärarutbildare inom vår verksamhetsförlagda utbildning) samt våra tidigare kurslärare inom musik på universitetet. Vi har därför använt oss av det som kallas bekvämlighetsurval. Trost (2010) talar om ett *bekvämlighetsval* som innebär att man tar det man råkar finna i sin närhet. En nackdel med detta anser han vara en självselektion som kan medföra en alltför lik urvalsgrupp som genererar mindre variation (Trost, 2010: 140-141). Vi anser ändå att vi har valt informanter som representerar olika slags grupper med olika erfarenheter, kön, ålder, verksam tid som lärare samt lärare i olika verksamheter vilket vi anser bidrar med ett mindre homogent urval av informanter.

Av den orsaken att vi sedan tidigare är bekanta med våra intervjupersoner så var vi på så sätt medvetna om att vara så objektiva och distanserade som möjligt i våra roller som intervjuare. Detta var av stor vikt då undersökningen inte ska påverkas eller bli mindre pålitlig då det är lätt som intervjuare att ta informantens svar för givet (Esaiasson m.fl. 2007:292).

Eftersom vi vill forska i vad det innebär att arbeta med musik i förskolans och skolans verksamhet valde vi att intervjua en verksam förskollärare och en verksam grundskollärare. Vi valde också att intervjua två av våra tidigare kurslärare på universitetet som bland annat är utbildade musklärare. Detta på grund av att de har lång erfarenhet i arbetet med musik i förskolans och skolans verksamhet och utifrån det få tillgångar till data som handlar om hur deras beprövade praktik ser ut. Även data som handlar om de har sett en eventuell förändring i arbetet med musik genom tiderna. Enligt etiska krav (se § 3.4) för att skydda informanternas identitet kommer vi att nämna dem med fiktiva namn.

3.3 Genomförande

Förberedelser med intervjuerna skedde genom att kontakta intervjupersonerna och förbereda oss på frågorna samt vilka följdfrågor de kunde medge. Vi korrigerade ordningen i frågemallen så att ordningsföljden var relevant men även så att frågorna inte var ledande eller värderande men som ändå skulle svara på våra frågeställningar.

För att skapa relevanta intervjufrågor, se bilaga 1, tog vi hjälp av böckerna *Metodpraktikan* av Esaiasson m.fl. (2007) och *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap* av Stefan Stukát (2011). Intervjufrågorna formulerades utifrån vårt syfte och de frågeställningar vi har kring arbetet. Vi valde att göra intervjufrågorna korta, tydliga och lätta att förstå. Intervjun startades med några korta ”*uppvärmningsfrågor*” för att skapa en god och avslappnad stämning med intervjupersonen. För att sedan gå in på de *tematiska* frågorna som är av störst vikt vid datainsamlingen. På det sättet samlade vi data som var relevant för arbetets utformning och analys. Frågorna formulerades på ett sådant sätt så att de inte är värderande eller ledande frågor och att de kom i en passande följd för att skapa relevant information. Ordningsföljden på frågorna utgör en viktig del då utformandet blir mer dynamiskt vilket leder till att samtalet hela tiden hålls levande och att intervjupersonen känner sig intresserad och motiverad till att svara på frågorna (Esaiasson m.fl.2007: 298). Följdfrågorna användes genom att lyfta de ord som intervjupersonerna tidigare talat om så att samtalet hölls levande. Om intervjupersonerna inte riktigt kunde svara på frågan använde vi en följdfråga som ett förtydligande av vad vi ville få ut av frågan. Därigenom gick vi djupare in på den enskildes tankar kring hur musik används i verksamheten.

Vårt skäl till att vara två personer vid intervjuerna var för att vi troligen upplever situationen olika. Även för att en person kan fokusera på att ställa intervjufrågorna och den andra personen kan fokusera på att tolka den som intervjuar samt intervjupersonens uttryck genom kroppsspråk, eventuella pauser och mimik. ”Två personer kan upptäcka mer än vad en person gör. De kan också komma överrens om att ha olika fokus under intervjun” (Stukát, 2005: 41). Vad som kan vara en nackdel med att vara två personer som intervjuar, är att intervjupersonen kan uppleva sig vara i en pressande situation.

Alla intervjuer genomfördes i ett avskilt rum på intervjupersonens arbetsplats. Syftet med detta var att intervjun kunde genomföras så ostört som möjligt och ta del i en trygg miljö för intervjupersonen (Esaiasson m.fl. 2007:302). Vi valde att använda oss utav en ljudupptagare som kunde registrera vårt samtal samt ett anteckningsblock för att registrera kroppsligt uttryck såsom kroppsspråk, gester och miner. Men även för att notera vissa väsentliga ord eller en viss betoning i uttalet. Efter genomförd intervju transkriberade vi vårt intervjumaterial som var inspelat samt nedtecknat.

Informanterna har fått bidra med sina erfarenheter, personliga åsikter och tankar. Därför är det av stor vikt att formuleringen av frågorna har skett på ett lämpligt sätt då svaren i intervjun är bundna till de frågor vi ställde. Informanten måste ha en förståelse av frågornas innehåll samt att uppfatta frågan på så sätt som var meningen. Vi har i vår frågeformulering medvetet försökt att undvika ledande frågor, alltså att informanternas svar styrs fram till ett visst svar, eller ett förväntat svar från vår sida. I intervjuerna har vi även försökt med att vara medvetna om vårt sätt att framföra frågorna. Hur det sägs, uttalas eller uttrycks genom kroppsspråk, gester och miner (Esaiasson m.fl. 2007: 266). Vid starten av varje intervju var vi noggranna med att meddela informanterna om undersökningens syfte på grund av etiska skäl. På så sätt blev undersökningens fokus tydligt vilket möjligtvis kan ha påverkat informanternas svar. Informanterna kan eventuellt ha besvarat frågorna på ett tillfredsställande sätt för oss, vilket kan vara mycket troligt i vårt fall då vi är bekanta med dem.

3.4 Etiska överväganden

Vi har tagit hänsyn till de etiska principer om forskning, som avser människor. Som finns på vetenskapsrådets hemsida (<http://www.codex.uu.se/forskningmanniska.shtml>) I intervjuens början informerade vi de fyra informanterna om arbetets syfte, hur vi ska forska samt att allt insamlat material enbart kommer att användas i forskningssyfte. Även att de garanteras anonymitet samt att vi skulle radera inspelningarna direkt efter att de transkriberats och analyserats. Innan intervjun startade klargjorde vi att intervjupersonen gärna fick avbryta, be oss ställa frågan igen eller förtydliga frågan. Vi är medvetna om att informanterna äger rätten över sina svar samt deras deltagande och kan därför välja att avbryta samarbetet när som helst.

4 Resultat

I följande avsnitt kommer informanternas intervjuer att presenteras och analyseras. De fyra informanterna introduceras separat och presenteras utifrån deras bakgrund. Därefter följer en redovisning av resultaten från vår kvalitativa undersökning. Undersökningen kommer att redovisas utifrån de olika frågor som ställdes till informanterna samt beroende på vilken relevans frågorna har gentemot varandra. Vi är medvetna om att informanterna arbetar inom olika verksamheter men vi anser att en sådan framställning skulle ge fokus på intervjuernas innehåll. I nästa kapitel (5) analyserar vi data och drar slutsatser som är specifika för förskolan och skolan. Avslutningsvis kommer informanternas spekulationer om musikens framtid i förskolan och skolan presenteras.

4.1 Presentation av informanterna

Här ges en överskådlig presentation av informanterna.

4.1.1 Jennifer

Jennifer är en kvinna, 34 år, som tog sin förskolläraryxamen för 10 år sedan (2001) och har arbetat i cirka 10 år med undantag för 2 år då hon var föräldraledig. Hon har även arbetat ett halvår som barnskötare innan sin förskolläraryr utbildning. Jennifer har en liten del musik med sig i utbildningen. Vid denna period i förskolläraryr utbildningen ingick musik i den allmänna läraryr utbildningen. Hon fick lära sig spela grundackorden på gitarr och tillverka olika slags instrument. Alla studenter under hennes utbildning fick en liten del musik men fick sen välja inriktning inom estetiska uttrycksformer och då valde Jennifer bild och form.

4.1.2 Bror

Bror är en man, 69 år, som tog sin lärarexamen för 36 år sedan (1975). Han har kompetens att undervisa i grundskolan från årskurs 1 och till gymnasieskolan i ämnena musik och svenska. Bror har arbetat i förskola, grundskolans tidigare och senare år, gymnasieskola, som instrumentallärare i kulturskolan och arbetar numera på högskolan. Bror har även varit med och startat upp en förskola på 80-talet vilket verksamhet skulle vila på de estetiska ämnena.

4.1.3 Matilda

Matilda är en kvinna, 36 år, som tog sin musiklärarexamen för 3 år sedan (2008). Hon är även utbildad teaterpedagoglärare (1994-1996) som hon arbetade med i cirka 7-8 år innan hon utbildade sig till musiklärare. Sammanlagt utöver utbildning har hon arbetat i 10 år som lärare.

4.1.4 Fanny

Fanny är en kvinna, 33 år, som tog sin lärarexamen för 9 år sedan (2002). Hon arbetat som lärare i 9 ½ år på grundskolenivå från årskurs 1-6 där hon har arbetat i flera olika verksamheter, både som klasslärare och musiklärare då hon har behörighet att undervisa i ämnet musik.

4.2 Lärarnas syn på musik/Lärarnas roll till musikämnet

Under följande avsnitt redovisar vi om informanternas roll samt deras kompetens inom musikämnet.

4.2.1 Informanternas personliga relation till musik

Musik anses av respektive informant vara något som de upplever positivt, betydelsefullt och som genomsyrar deras vardag mer eller mindre. Jennifer upplever sig dock inte vara bra på att utöva musik men använder musik för att lyssna och bearbeta känslor. Jennifer känner att musik spelar en central roll i hennes vardag. Bror berättar vidare att musik för honom personligen är ett språk och ett sätt att uttrycka sig på och förstå andras uttryck. Han talar om att han är så genomsyrad av musik att det är svårt för honom att tänka sig att inte ha det i sitt liv och att det är en del av hans person. Matilda beskriver musik ur ett liknande perspektiv. För henne är det som syre och det är jobbigt att inte ha musik runtomkring sig. Hon upplever att musik är viktig framför allt som eget skapande där hon kan uttrycka sig och att musik är har en stor social funktion för henne. Fanny berättar att musik för henne personligen är ett uttryckssätt som handlar om mycket känslor och ett sätt att vara ner eller upp. Att musik betyder väldigt mycket för henne, både att lyssna på och att utöva. Hon har sjungit mycket i kör och därigenom får uppleva gemenskap och lugn.

4.2.2 Lärarnas kompetens inom musikämnet

Vad som framkommer av informanterna är vikten av att vara utbildad i musik för att det ska användas i förskolan och skolan i stället för att känna en rädsla inför ämnet. I musikämnet anses det finnas prestationskrav och att man som lärare ska uppfylla krav på att kunna sjunga och spela. Undersökningen visar att de lärare informanterna har stött på och upplever sig inte kunna musik, använder det inte heller i sin verksamhet. Jennifer berättar att hennes erfarenhet är att musik inte används i verksamheten. Att använda instrument och sjunga låter mycket mer ljudmässigt än vad det gör när barnen målar eller skapar någonting. Enligt Jennifer är det många av hennes kollegor som anser att musik är oljud och något som stör i stället för att de kan se till möjligheterna.

”Jag tror inte att jag har jobbat med någon som verkligen har brunnit för musiken. Det är jättesynd! Det behövs ännu mer!” Jennifer

Fannys påpekande påminner om Jennifers tanke om att det beror mycket på hur man är som person och hur de man arbetar med förhåller sig till musik i förskolan. Hon upplever att det är mycket prestationskrav i lärarlag inom musikämnet samt att de är rädda för att använda musik, vilket Fannys påstående är helt enigt med.

”Det är väldigt många klasser där det inte finns behöriga lärare och där har man inte musik för att de lärarna är rädda för ämnet eftersom de inte har någon egen utbildning i det.” Fanny

4.3 Musik som ämne

Detta avsnitt kommer främst att behandla informanternas tankar och åsikter kring musikämnets roll i förskolan och skolan.

4.3.1 Musik- ett verktyg eller egenvärde

Samtliga informanter instämmer i att musiken både kan vara ett verktyg samt ett egenvärde. Jennifer menar på att man i arbetet med musik får in många bitar i läroplanen till exempel de olika målen i matematik, språk och teknik. Hon poängterar vikten av att tänka ämnesintegrerat eftersom det är det som präglar förskolepedagogiken. Men även att musik bara kan finnas där och att det är pedagogernas ansvar att uppmärksamma musiken. Jennifer påpekar även barns samspel inom musik genom att man kan sjunga eller spela tillsammans.

”Jag tror det är jätteviktigt att få in musik. Då måste man ju också visa vad det finns att välja på så att barnen själva ska kunna välja det och komma på hur och vad de kan använda det. Sen så är det ju inte så mycket här och nu, men allting börjar ju här i förskolan, att de ska känna glädjen i det här så att det kan använda det på ett bra sätt senare också och utvecklar det. Att det är här man börjar pröva det och för att kunna utveckla sig själv och reflektera kring det.”

Jennifer

Bror ser musik både som ett verktyg på gott och ont samt som ett egenvärde. Musik som verktyg beskriver han som att sälja jeans i en affär, att det är många inom denna starka marknad som konkurrerar om barnens musikintresse. Som egenvärde talar han om musikens makt att påverka vårt inre och förena människor.

”Några gånger under min yrkesverksamma tid så har det hänt hemska saker, katastrofer och så. Jag tänker på branden på Hisingen och så. Då var ju musiken fullständigt självklar och enande och det producerades och sjöngs. Vi hade ett flöde av musik i skolan det är också musik som ett verktyg för många att hantera sin sorg.”

Bror

Matilda vill inte bestämma sig för det ena eller andra för då tycker hon att man blir en ganska fyrkantig person. Och om man bara talar för det ena tycker hon att man stänger ute något annat sätt att tänka på. Hon betonar att hon absolut använder musik som ett verktyg, exempelvis för socialt samspel och för att lära sig vissa saker inom andra ämnen. Hon vill inte sätta de två emot varandra eftersom hon anser att det inte finns något motsatsförhållande. Hon påpekar även att hon tycker att musik inte ska användas som ett argument för att det främjar en lättare förståelse och inläring av exempelvis matematik. Musik kan vara ett verktyg till att lära sig matematik men att musik inte ska användas för att bli bättre på matematiklektionerna.

”Musik har ett egenvärde och står på helt egna, på helt egna ben! Det är ett helt eget ämne och man kan lära sig massa saker som är superkomplicerade eller supersköna eller

superallting, precis som man kan med matte, svenska och engelska. Här finns det en massa olika nivåer och olika sätt att dela in det på”
Matilda

Vidare talar hon även om det är viktigt att låta musiken vara en upplevelse i sig, ett egenvärde, utan att arbeta med och dokumentera det extremt mycket. Hon talar om förskolan som exempel då hon har upplevt att så fort man är i väg på en konsert eller teater ska barnen sedan rita på papper om sina tankar om upplevelsen direkt när man kommer tillbaka till förskolan, i stället för att bara få uppleva. Detta tror hon görs på grund av att bevisa för andra att barnen lär sig något när de går i väg på sådana händelser.

Fanny talar om musik som en underlättning för inläringen för vissa barn. Att man sjunger eller gör ramsor för exempelvis mattetabeller i stället för att rabbla dem eller skriva, att alla barn lär sig på olika sätt.

”Språkligt är det ju jättemycket också när man använder musiken, inte bara i engelska utan jag tänker svenska språket också. För de elever som inte har svenska som modersmål men också svenska elever, att man möter på ord och att man lär sig rim och sådana saker genom musiken också. Språkmässigt tror jag det ger väldigt mycket med musik” Fanny

4.3.2 Barns lärande och utveckling genom musik

I detta stycke framställs musik som en positiv del i barns lärande och utveckling i förskolan och skolan. Även att musiken har ett brett spektra och bidrar med många möjligheter till lärande. Jennifer tycker att man kan använda musik i många olika sammanhang och att man uttrycker sig genom musiken vilket bidrar till barns lärande och utveckling. Hon säger också att barn och pedagoger uttrycker olika känslor genom musiken och att de kan lyssna på olika slags musik och prata om vad musik betyder för barnen och hur de känner sig. En stor och viktig del i sången är språket enligt Jennifer och att det är bra att sjunga redan med de allra minsta barnen för språkutvecklingen. Hon talar även om att alla olika ämnen integreras i musiken vilket gör att man kan väva in läroplanen och dess betydelse för musik.

Bror lyfter att det reproducerande lärandet har en tradition i skolans verksamhet där fokus på lärandet ligger.

”Att vi pratar vidgat språkbegrepp är ju att det talade och skrivna ordet har en lång och viktig tradition i skolan men det har också fokuserats på det och alla barn vet vi är ju inte sådär jättebra, språket är inte de förstå som de vill utveckla, även om de nu ska göra det utan de kommer mer till sin rätt i t.ex. bildens eller musikens form. Då behöver de inte vara förlorade hela tiden utan då kan de stärka deras självförtroende just genom att öppna den möjligheten för dem.” Bror

Vidare jämför han känslan av att trycka fram en låt på spotify, ett musiktjänstprogram, och när det finns levande musik i ett rum i ett uttryck som är vårt och som vi har utvecklat. Att man kommer mycket närmre sin självkänsla och sin stolthet, vilket Bror beskriver är nödvändiga delar i samhället, och på så vis spelar alla estetiska ämnena en stor roll för skolans och förskolans infrastruktur.

”Vi har ju under många år arbetat stenhårt på att bygga ut de estetiska innehållen förskola och ungdomsskolan och kämpat för att t.ex. förskollärare ska ha en estetisk kompetens och förståelse för och därmed en möjlighet för öppna den världen för barnen och ge dem både intresse och kunskap så att vi på det viset i framtiden har en publik för musiken som är lite kunnig och som man inte lurar i vad som helst bara sådär. Det är det ena. Det andra är att för barn som får uttrycka sig, det vidgade språkbegreppet, när de får den möjligheten och kan pröva olika sätt får de också en större känning av sig själva, de förstår sig själva bättre och de kan leka med fler verktyg och de kan pröva väldigt mycket av sitt eget uttryck och på det viset utveckla sin självförtroende och kanske självförståelse.” Bror

Bror lyfter tre olika aspekter att använda sig av musik. Att man kan lära sig om musik, man kan lära sig saker i musik dvs. lära sig sjunga, dansa och spela, och att man lär sig saker genom musik vilket han tycker är ett väldigt intressant perspektiv.

”En människa som inte uttrycker sig eller tas ifrån sina uttrycksformer blir ganska fattig. Det är väldigt härligt att man kan mötas i musiken på ett gränsöverskridande sätt som inte med språk och kultur och sådana saker att göra så mycket utan man kan ta del av någon annan och någon annan kan ta del av mig och lära sig mycket om samspel och så.” Matilda

Matilda talar om de estetiska uttrycksformerna, såsom musik, drama, bild, som en förutsättning för att hitta vägar till sitt eget lärande, sina egna utvecklingsformer och sig själv.

”Har man god kontakt med sig själv då kan man förstå hur man lär sig saker och då kan man lättare lära sig andra saker också. Så jag tror att kreativiteten är en nyckel för att lära känna sig själv och då blir det liksom en nyckel in till allt möjligt. In till språk, har man en god språkutveckling då kan man utvecklas lättare.” Matilda

Fanny anser att musik har en positiv inverkan på barns vilja att lära och utvecklas. Att musiken bidrar med ett lekfullt lärande som hon påstår vara nödvändigt för en del elever.

4.4 Musik i förskola och skola

Här finns förskolans och skolans del i musikämnet presenterat. Kapitlet behandlar informanternas svar kring musik i förskolan och skolan samt dess resurser och vilka förändringar och skillnader som finns emellan förskola och skola samt inom resp. verksamhet.

4.4.1 Musikens del i förskolan och skolan

Gällande musikens roll i informanternas verksamhet visar intervjuresultaten att det finns betydande skillnader som speglar deras personliga samt professionella sätt att hantera ämnet. I Jennifers fall tycker hon sig vara allmänt dålig på musik vilket bidrar med att musik inte används så mycket i hennes verksamhet. Detta tycker hon leder till en negativ syn på musik eftersom hon anser att musik är ett av de estetiska uttrycksmedel som har stor betydande för barnen i förskolan. Hon refererar till hennes egen skolgång där hon hade stor glädje av att uttrycka sig i ett estetiskt ämne, nämligen bild, och hon menar att det fortfarande präglar hennes syn på de estetiska ämnen som uttrycksmedel. Därför tror Jennifer att vissa barn har musiken som sitt sätt att uttrycka sig på, i Jennifers fall var det bild som ett uttryck. Hon ser på musik i verksamheten som en viktig del och påpekar också att hon tycker det är viktigt att alla barn ska få prova på musik för att veta hur man kan använda det samt för att få kunskap i själva ämnet.

”Det är nu på senaste tiden egentligen här som vi har börjat försöka att få in mer instrument. För att det är jätteviktigt även om man själv inte känner sig så bra i det, då måste man ju verkligen försöka. Det kanske inte måste låta jättebra.” Jennifer

Bror beskriver musikens del i skolans verksamhet som en tillbakagång. Han har en åsikt om att musiken är överexponerad i dagens samhälle och används i många olika sammanhang vilket han känner en stor sorg över. Att musik finns mer som en slags spray. Problemet, enligt Bror, är att skolan utgör en sådan stor verksamhet i samhället så den går inte att generalisera. Men han menar att det har blivit så att känslan har fått representera hela verksamheten. Att förskolan och skolan ständigt är så omdebatterat i samhället där de icke fungerande förskolorna och skolorna hängs ut och får representera känslan av att skolverksamheten är en institution som inte håller måtten.

”Jag har ändå varit besökande metodiklärare sen mitten på 80-talet och besökt enormt mycket skolor och förskolor och gör det fortfarande. Ibland är det bedrövligt naturligtvis, ibland är det så vackert därför att jag ser så fina verksamheter, jag ser ett sådant engagemang och sådant utvecklat samarbete och då kan man bli lite ledsen när man hör hur också de träffas utav den här generella kritiken.” Bror

Bror anser att arbetet med musik är viktigast i de tidigaste åldrarna för att det är där grunden läggs. Som det ser ut just nu satsar man mest på musiklärare med mest kompetens på gymnasiet, Bror säger sig vilja ändra på det och satsa mest kompetens på de yngsta barnen

innan de skapar massa fördomar, alltså i förskolan. Att de då kommer i kontakt med musik och man avdramatiserar att det bara är vissa som kan och är begåvade.

Matilda anser att i dagens läge är skolan bra på att fånga upp de elever som lär sig bäst genom att läsa, tala och reproducera kunskap. Hon refererar till läroplanen där det står att vi ska använda estetiska läroprocesser men hon menar på att det är många lärare som är rädda för det och att många lärare refererar till sin egen skolgång och har därför svårt att tänka utanför ”boxen”.

Fanny tar upp att musik är en kul och gemensam upplevelse i hennes klass. Att lyssna på olika slags musik och göra dem nyfikna på nya genrer som de kanske inte lyssnar på annars. Vidare beskriver Fanny musik i hennes skolverksamhet som en ett komplement till andra ämnen och att hon ämnesintegrerar mycket. Hon berättar att just nu integrerar hon musik i engelskan där de sjunger engelska texter och så vidare.

4.4.2 Resurser inom musikämnet

I detta sammanhang anser informanterna att resurser handlar om instrument, pengar, personal, chefer, tid, antal elever, utbildning, lokaler, engagemang, dator, cd-spelare, kroppen. Utbildning och kompetens ansågs vara en stor resurs av informanterna, vilket vi ska lyfta mer i kommande stycke.

Resurserna på Jennifers förskola ser ut så att de har många olika instrument men att de inte används. Lärarna har fått en kurs i ukulele av skolans musiklärare som arbetar i lokalen bredvid deras. De använder en dator och en cd-spelare, som de har på avdelningen, till att spela upp musik.

”Sen kan man ju använda olika, man kan använda kroppen och spela musik med! Man kan göra ljud med munnen eller klappa händerna i takt” Jennifer

Bror påstår sig inte kunna beskriva hur resurserna i skolverksamheten ser ut i dag eftersom han inte längre är verksam som lärare. Han är medveten om att det inte går att generalisera då alla skolor arbetar olika. Han hävdar att om man har en engagerad lärarkår och chefer som förstår poängen så finns det alltid resurser och det speglar sig i verksamheten. Matilda är inne på samma spår som Bror och tycker att resurserna för musik varierar. Hon beskriver resurserna i hennes verksamhet i form av personalens engagemang och intresse. Hon menar att om det finns personal som brinner för musikämnet och dess del i verksamheten samt kan argumentera för musikens betydelse för eleverna så finns det resurser i form av pengar. Matilda berättar att resurserna till och med kan vara svåra att fördela och se olika ut inom en och samma skola. Exempelvis genom att klassrummen bredvid varandra skiljer sig i användandet av musik då ena läraren intresserar sig för musik på sin fritid och integrerar det i sin undervisning samtidigt som läraren i klassrummet bredvid inte använder musik på grund av prestationskrav och ointresse.

”Generellt så tycker jag att det är dåligt ställt med musikresurser i skolan över huvud taget. Man prioriterar inte ämnet för det finns inga saker och att man inte har en budget att köpa in saker just till musikämnet” Fanny

Resurserna för musik på Fannys skola är dåliga enligt henne. De har ingen musiksals, när musikämnet är på schemat är det helklass men i de andra ämnena är barnen alltid uppdelade i halvklass. De har några få instrument på skolan men de står i förrådet på grund av platsbrist.

4.4.3 Förändringar i musikämnet i förskolan och skolan

Denna fråga varierade mycket i omfånget av svar från informanterna. Bror och Fanny hade mycket att berätta kring förändringar parallellt med Jennifer och Matilda som ansågs sig ha för lite erfarenhet för att ge ett kompetent svar på frågan.

Bror, som har lång erfarenhet av musik i skolan, refererar till grundskolan där han ser en avsevärd förändring genom tiderna. Han berättar att på 60-talet var det helklassundervisning och utrustningen var dålig och musikens del i skolan var väldigt bundet till sång. På 70-talet skedde det en stor satsning på att införskaffa mer material till skolans musikundervisning. Bror berättar att det fanns många entusiaster och stora möjligheter. Senare framåt 80-talet infördes läroplanen för grundskolan, Lgr 80, då bestämde riksdagen att musikundervisningen skulle ske i halvklass vilket ökade statusen för musiken markant. Men det var ett kort nöje, det togs bort på 90-talet, då det var upp till varje enskild skola att bestämma hur man ville använda resurserna.

Bror pratar upprepade gånger om självtillit hos barnen och hur viktiga pedagogerna är i det sammanhanget. Han menar att i trygga pedagogers händer får man pröva, utvecklas och får misslyckas, pröva igen och identifiera sig på så vis. Allt detta sammanfattar han med "det vidgade språkbegreppet". Men med den lärarutbildningsreform som nu genomförs menar han att det inte finns någon möjlighet att bygga på "det vidgade språkbegreppet" som innehåll utan ses snarare som ett hot. Bror hävdar att det ständigt pågår förhandlingar vilket inte ses som en fördel för musikämnet i skolan. Som exempel tar han upp den nya lärarutbildningsreformen där en musiklehrare i grundskolan numera ska ha behörighet att undervisa i tre ämnen. Det tycker Bror är en sänkning utav den ämnesteoritiska kompetensen i grundskolan. Han berättar att han är ledsen för denna utveckling och att den är politiskt styrd i allra högsta grad och det är hela skoldebatten.

"Dessbättre har vi utbildat under tio år skapande verksamhetslärare som är ute och arbetar nu och en del kommer snart ut. Jag har hört lite om före detta skapande verksamhetslärarna som är ute och jobbar och det går väldigt bra. Men det är roligt att säga eftersom både studenterna, om jag förstått dem rätt, och vi har varit väldigt glada i den där utbildningen. De som jag ser om jag generaliserar, de är både kaxiga och stolta och entusiastiska." Bror

Fanny anser att det inte har skett några större förändringar inom musikämnet genom hennes verksamma tid som lärare, utan hon tycker att det är lika oprioriterat nu som då. Hon berättar att hon har arbetat på många skolor och hon tycker det är lika illa ställt med musikämnet var hon än har varit. Detta tror hon beror på att musik inte är ett prioriterat ämne som en lärare ska ha med sig i sin utbildning vid en anställning på en skola. För om läraren som kommer till skolan inte har musik i utbildningen eller har det som intresse kommer antagligen den läraren inte att använda musik i sin undervisning. En positiv förändring som Fanny har lagt märke till är att numera så sjunger killarna också på musiklektionerna, vilket de inte har gjort förut. Hon tror att detta trendgenombrott med tv-programmet Idol har påverkat detta.

”Så nu är det ju inte klassat som lika töntigt längre och som att gilla musik och sjunga också utan nu vill ju killarna också vara med och ta plats. Innan ville bara killarna spela gitarr eller trummor, kanske bas också. Det var det som var häftigt men nu kan killarna vara med och sjunga också. Så jag hoppas att kraven kanske lättar lite och att de vågar mer också, att använda sig av musik och sång. Men lärarna tror jag fortfarande är lite rädda för musik.” Fanny

4.4.4 Skillnader i arbetet med musik i förskola kontra skola

Vad som framkommer här är att informanterna uppskattar att musik används mer i förskolans verksamhet än i skolans. Jennifer tror att skillnaden mellan skolan och förskolan i musikämnet är att skolan har med krav på sig med målen i kursplanen. Hon tror att i skolan blir musikämnet ett mer tvingat ämne att arbeta med. Hon menar på att i förskolan är det mer ett inriktat arbetssätt till att se och följa barnens intressen, vilken uttrycksform som passar individen bäst. Jennifer hoppas att skolan ska ta efter förskolans filosofi och pedagogik mer i just detta område.

Bror väljer att inte svara på denna fråga, dock talar han om att musik är viktigast i de tidiga åldrarna.

Matilda tycker att förskolan av tradition är bättre på att använda musik i verksamheten och att låta musiken ha ett egenvärde. Att man samlas och har en trevlig stund med musik. Till skillnad mot skolan där betygen kommer in och förstör tycker hon. Barnen bedömer vem som är bäst på att sjunga eller spela redan i de tidiga åldrarna och låter det bli en jämförelse i stället för en upplevelse.

”Ju högre upp i åldrarna man kommer och börjar närma sig betygen mer och mer desto svårare är det att hålla kreativiteten fri. För att då lär sig de så kallade ”duktiga” eleverna vad lärarna vill ha och vad samhället vill ha och så gör man ett arbete som är inuti boxen i stället för att tänka fritt” Matilda

Fanny tror att arbetet med musik skiljer sig åt i förskolan kontra skolan. Att i förskolan har man fler sångsamlingar, att pedagogerna främjar barnens spontansång och att man gör mer rim och ramsor, vilket hon tycker avtar när barnen börjar i skolan. Hon tror att förskollärare är bättre på att utnyttja musik och rytmik i barnens utveckling än vad lärare är.

4.5 Spekulationer om musikens framtid i förskolan och skolan

Två av informanterna kom in på sidospår i deras utveckling av svaren vilket bidrog till detta stycke.

Bror påstår sig ha en smygande känsla för att de estetiska ämnena är på väg ut ur obligatoriet, vilket han påpekar att han inte har belägg för. Musik är något som läggs på fritidsverksamheten och nu också har tagit bort estetisk verksamhet på gymnasiet. Bror talar om att det har gjort stora satsningar inom kultur i skolan i form av att konstnärer som kommer in och gör besök. Detta tycker han är fel för han menar att man ska skapa en förståelse och förtrogenhet för de estetiska uttrycken i skolan och med dem som jobbar där. Inte att det ska komma in hjältar i verksamheten och sen försvinna. Det påstår Bror bara trycker ner den egna verksamheten. Bror beskriver att efter hans långa erfarenhet av musik inom skolverksamheten att han är rädd för vissa saker. Han är rädd för okunskap i detta demokratiska samhälle där vi har gigantiska resurser så är okunskap livsfarligt. Han tror att samhället beskrivs väldigt bra genom att se hur de hanterar sina barn.

Matilda tror att man kan mäta kunskap på många olika sätt än genom betygen. Hon tror inte det viktigaste är att mäta kunskap i skolan utan att lära sig hur man skaffar kunskap och att barnen ska känna lust för det. Allt detta menar hon är viktigt att få in i de tidiga åldrarna och att musiken har en stor del i detta kreativa tänkande. Hon talar för disciplin och hårt arbete inom de estetiska ämnena för att få upp statusen och hon säger att det grundar sig i engagemang och lust i stället för rädsla, betyg och bedömning.

”Jag tycker jag hör det oftare nu, apropå förändring, folk som säger att de inte är musikaliska och jag tror inte på det. Jag tror vi är musikaliska allihop, vi är musiska människor. Att det uppfyller något i en och att det är viktigt för väldigt många även om man inte sjunger. Och den typen av musicerande måste vi också uppmuntra i skolan och i förskolan för att det handlar om att fortsätta upptäcka saker i resten av livet och där kommer vi in på lusten för lärande igen. Att väcka lusten till lärande, lusten till att upptäcka saker resten av livet är vår största uppgift i skolan tror jag. Så att vi inte stannar i utvecklingen någonstans utan att vi bara fortsätter och fortsätter för det är livet som Musiken har en jättestor del av” Matilda

Hon talar om att musik i lärarutbildningen mer och mer försvinner vilket får den konsekvensen att enbart de som har musik som intresse på fritiden kommer integrera det i undervisningen. Hon tror på en utveckling med segregation inom musik i framtiden. Att successivt försvinner musik i de kommunala skolorna och att de föräldrar som är intresserade av musik sätter sina barn i privata skolor med musikprofil eller kulturskolor. Samtidigt som de barn till föräldrar som inte är intresserade av musik får ingenting. Hon tycker sig se att denna utveckling redan har påbörjats genom att attityden för musik för många är ett ”gubben i lådan – ämne” där musik dyker upp i verksamheten ibland i form av ”ett roligt inslag” kanske en gång i veckan i stället för att ses som en uttrycksform där lärande och personlig utveckling är en stor del.

”Jag tror att man måste få till en reflektion för att man ska lära sig något. Och där tror jag musikämnet i allra högsta grad är på väg att bli antingen ett otroligt specificerat och profilerat ämnen på vissa skolor eller ett ”gubben i lådan” ämne” Matilda

5 Diskussion

I följande avsnitt kommer uppsatsens frågeställningar och syfte att besvaras utifrån den kvalitativa undersökningen som gjorts. Här kopplar vi ihop uppsatsens tidigare delar: den teoretiska bakgrunden, intervjuerna och resultatet till syftet och frågeställningarna och kan på så sätt dra slutsatser kring arbetets syfte. Resultatet ställs mot teorier och relevant litteratur. Upplägget på detta kapitel kommer att följa samma huvudrubriker som i kapitel 4.

Uppsatsens frågeställningar och syfte kretsar kring musik och dess påverkan på människan och utbildningssystemet/förskolan och skolan. Vem, vilka eller vad samt hur musik påverkar är inte alltid självklart och det kommer ha till följd att de olika tankar som lyfts under detta avsnitt kommer till viss del att ses som liknande samt att vissa av huvudrubrikerna behandlar olika perspektiv på samma innehåll.

5.1 Lärarnas roll till musikämnet

Gemensamt för informanterna i denna uppsats är att musik är något starkt som berör och betyder mycket för oss människor. Samtliga informanter kunde relatera till vad musik betyder för dem personligen och alla har någon slags relation till musik, mer eller mindre.

Informanterna talar om musik som ett sätt att uttrycka sig på och ett sätt att mötas på en överskridande nivå. Musik är ett språk som alla kan ta del av och som skapar mening för oss. Sundin (1977) bekräftar detta och menar att människan är musisk redan innan födseln och att musik idag ständigt finns i vår närmiljö. Trots bokens ålder håller vi med Sundin och anser att detta påstående fortfarande är aktuellt, kanske mer aktuellt än någonsin.

Samtliga informanter talade om musikens sociala funktion för oss människor och som en social förutsättning för att kunna uttrycka sig personligen och lära känna sig själv. Antal Lundström (1996) bekräftar detta genom att förklara att musiken är en viktig social funktion i samhället. "Människan behöver en gruppsamhörighet för att utvecklas till en fungerande individ" (Antal Lundström, 1996: 81) och ett sätt att finna den gruppsamhörigheten är genom musiken (Antal Lundström 1996). Vidare står det i den *nya läroplanen för grundskolan, Lgr11*, att musik är en bidragande faktor till den sociala gemenskapen och individens identitetsutveckling i samhället.

Det fanns en stor spridning av informanternas kompetens inom musikämnet. Alla hade dock någon form av musik i sin utbildning och det gemensamma var vikten av att vara utbildad i det ämne och i den ålder man ska arbeta inom. Det visade sig även att det finns lärare som inte hade utbildning inom musik och som därför inte heller använder det i sin verksamhet. Det är t.ex. "långt ifrån alla förskollärare som själva utövar de konster som de ska föra in barnen i" (Asplund Carlsson m.fl. 2008: 29). Asplund Carlsson m.fl. (2008) säger i sin studie att lärarna saknar kunskap om innehållet i de estetiska ämnena. En av lärarna i vår undersökning stöder detta och säger att det inte finns behöriga lärare inom musik i skolan och att dessa lärare är rädda för att bemöta ämnet och arbeta med musik.

5.1.1 Sammanfattning och personliga reflektioner

Musik och musikämnets roll i förskolan och skolan lyfts av informanterna som ett språk där individer kan mötas och utbyta kunskaper och erfarenheter. Musik har en social viktig funktion för oss människor och bidrar till utvecklingen av samhällets individer. Men det måste finnas kompetens och utbildning för att utveckla musiken. Trots detta verkar det som att utbildningen inom musikämnet minskar och musikens del i förskolan och skolan är av mindre karaktär än tidigare. Detta beror dels på att musik inte längre än en lika viktig del i det utbildningssystem som politikerna utvecklar och dels för att andra ämnen prioriteras.

5.2 Musik som ämne

Vad som framkom i resultatkapitlet är att respektive informant ansåg att musik kan vara ett verktyg för lärande men även att musik kan vara ett egenvärde i förskolan och skolan. När informanterna talade om musik som verktyg var det bland annat för att integrera flera ämnen som språk, matematik, teknik i till exempel en sångsamling men även för att främja det sociala lärandet. Asplund Carlsson m.fl. (2008) talar om att estetiken ofta ses som ett verktyg för att uppnå andra mål. I deras undersökning blir det tydligt att lärare för de yngre åldrarna, förskola och skola, ofta har musikstunden i verksamheten för att skapa glädje och har roligt tillsammans. ”Vi kan konstatera att det dominerande synsättet är att se estetik som medel för att barn ska lära sig något annat (man sjunger inte för att lära sig sjunga utan för att till exempel bli social, glad, eller bättre på matematik)” (Asplund Carlsson m.fl, 2008: 28).

En av informanterna (Bror) talar om musik som ett egenvärde som har stor makt till att förena människor och utgör sig vara ett eget språk där denna kommunikation med andra stärker individens självförtroende. Uddholm (1993) talar om ett flöde inom musiken och med det menar han att musicera och uttrycka sina känslor, erfarenheter och upplevelser vilket han anser är en förutsättning för alla typer av språk. Genom språken kan vi uttrycka och förstå känslor vilket leder till ett mer nyanserat sätt att kommunicera. Han hävdar att ”Musik är en förutsättning för vår förmåga att kommunicera” (Uddholm, 1993: 27).

I förskolan, påstår Jennifer, ska barnen få prova på alla slags uttrycksformer så som bild, musik, dans, drama för att finna lust och glädje till de estetiska ämnena och på så sätt senare kunna utvecklas det för att finna vad man personligen gillar mest. Hon refererar till läroplanen där det står ”att skapa och kommunicera med hjälp av olika uttrycksformer såsom bild, sång och musik, drama, rytmik, dans och rörelse liksom med hjälp av tal- och skriftspråk utgör både innehåll och metod i förskolans strävan att främja barns utveckling och lärande” (Skolverket, 2011-12-07). I detta sammanhang framkommer det att musik är en viktig del i barnens kommunikation vilket är grundförutsättning för att uttrycka vem man är och vad man vill. Matilda talar om musik som egenvärde för att få uttrycka vem man är och som ett intryck av att lära känna sig själv vilket hon anser är en förutsättning för lärande och utveckling. Matildas tankar påminner om hur Jederlund (2002) framställer musiken i skolan. ”När skolan i stället tar fasta på den som språk, känsla, personligt uttryck, röst-ljud-rörelse, och social gemenskap finns i musiken rika möjligheter till personligt och socialt lärande och utveckling i lustfylld form” (Jederlund, 2002:14).

Redan i förskolan ser man en tydlig tendens till att musik överröstas av andra ämnen. Musik används mestadels som ett verktyg för att främja matematik och språkutvecklingen, musikens egenvärde kommer i bakgrunden mer och mer. Men något positivt i detta sammanhang är att musiken används som ett verktyg för att det skapar lust. Lust till att lära sig språk och lust till att lära sig mer om matematik. Synen på musik som ett verktyg behöver inte vara negativ. Matilda menar på att båda behövs och att man inte ska utesluta något.

Både Matilda och Bror påpekar att dagens skola är bra på att främja den reproducerade kunskapen i stället för att främja barnens kreativitet som är en stor del i musikämnet. Fokus ligger på kunskapsmätningar genom tal- och skriftspråket vilket bidrar till att kommunikationen genom musik som språk kommer i bakgrunden. Jederlund (2002) finner sig se en förändring i musikämnets betydelse för barnen i förskolan och skolan. Detta anser han genom att ämnet är mer omdebatterat i samhället och att det kommer fler forskning som visar på att musiken är viktig (Jederlund, 2002: 12). Men inte ur det perspektiv som vi vill få fram, att musik är en viktig del för barnens personliga utveckling och lärande, utan i ett

perspektiv där musiken främjar inlärnigen i andra ämnen. Hans bok är skriven för nio år sedan men ändå hävdar vi att hans påstående fortfarande är aktuellt. I dagens samhälle är debatten, framförallt i läroplanen, inriktad mot att musikämnets roll i förskolan och skolan ska vara ett ämne som skapar ”en rolig stund” eller som Matilda kallar det: ”gubben i lådan ämne” vilket underlättar inlärnigen av matematik. Våra snabba samhällsförändringar anser vi påverkar kunskapssynen och förväntningar samhället har på förskolan och skolan i hög grad som innebär att kunskapen ska vara synbar och mätbar. Detta kan tydas genom läroplanerna för förskola och skola där det blir tydligt att de estetiska ämnena utgör en mindre del än tidigare (se avsnitt 2.5). Indirekt tolkar vi det som att musik är mindre värt i förskolan och skolans verksamhet.

5.2.1 Sammanfattning och personliga reflektioner

Vi anser att det primära i människors liv är att kommunicera på olika vis. Språket är en viktig del i detta sammanhang och språket utgör en stor del av musikämnet. Musiken främjar att kommunicera med andra människor eller sig själv, dela med sig och skapa en gemensam upplevelse. Tal- och skriftspråket anses vara viktigare i förskolan och skolan än att uttrycka sig språkligt genom de estetiska ämnena och i detta fall musik. Det tror vi är på grund av att det är svårt att mäta vad barnet/eleven har lärt sig genom musiken då det inte är lika tydligt som tal- och skriftspråket. Eftersom läroplanerna successivt inriktas på att uppnå mål inom många andra ämnen skjuts musikens del i förskolan och skola mer till att bli en stund för avkoppling, ett slags avbrott från det annars strikta schemat, om läraren är musikintresserad.

5.3 Musik i förskola och skola

Arbetet med musik i förskola och skola skiljer sig markant beroende på vem i verksamheten som har kunskapen att hantera ämnet. Intervjuresultaten i uppsatsen visar tydligt att Jennifer är rädd och avståndstagande från musik då hon anser sig själv inte vara duktig på musik. Hon är däremot medveten om det och hon säger att den enskilde läraren måste försöka, trots oerfarenhet eller okunskap inom ämnet.

De andra tre informanterna här däremot en annan syn på musik i förskolan och skolan. Bror, Matilda och Fanny är utbildade i musik och använder sig därför av musik i förskolan och skolan. Matilda ger ett exempel på detta genom att hon berättar hur lärare distanserar sig ifrån ämnet pga. okunskap. Matilda hävdar att detta är en påverkan av deras egen skolgång och att dessa lärare måste försöka tänka förbi det och skapa nya situationer där musik involverar barn och lärare. Asplund Carlsson m.fl. säger att ifall det ska ”finnas möjligheter för barn att gå in i en dialog och ett samspel där de känner sig bekväma, måste det finnas en öppenhet och en tillåtande attityd” (Asplund Carlsson m.fl. 2008: 57). De fortsätter med att förklara att flertalet lärare inte har kännedom om ämnet och att de själva inte är intresserade av musik. Detta leder till att lärare tar avstånd ifrån ämnet (ibid). ”Många lärare saknar också materialkännedom, t.ex. är inte själva insatta i att [...] lyssna på en varierad musikrepertoar” (Asplund Carlsson m.fl. 2008: 29).

En av informanterna, Bror, säger att barnens självtillit utvecklas av engagerade pedagoger och att trygga pedagoger tar hand om och låter barnen pröva, utvecklas, misslyckas och pröva igen och därigenom utveckla sin egen identitet. Uddholm beskriver detta på samma sätt att ”livet förutsätter att vi vågar ompröva och handla utifrån nya erfarenheter” (Uddholm, 1993: 42). Vidare, i *Lpfö98, reviderad 2010*, står det att barnen skall utveckla sin förmåga att bilda sig en självuppfattning och i *Lgr11* står det att musik är en bidragande faktor till individens identitetsutveckling i samhället.

Vi har sett att arbetet speglar också synen på barnens utveckling i förskolan och skolan. Bror anser t.ex. att arbetet med musik är viktigast i de tidiga åldrarna, förskolan och de första åren i grundskolan, då det är där grunden för lärande läggs och att barnen i vid denna ålder inte har bildat sig någon fördom om musik. Fannys tankar kring lärande inom musikämnet påminner om Brors. Hon säger att musik är en gemensam upplevelse som bidrar till att barnen blir nyfikna på ny musik och att man genom aktivt arbete kan bidra till att barnen skapar sig nya förutsättningar för att lära. På så sätt bildas inte dessa fördomar kring vad som är bra resp. dålig musik. Uddholm menar att denna gemensamma upplevelse av musik gör att människor utvecklar sig en uppfattning av sig själva och att man kan identifiera sig själv (Uddholm, 1993: 36). Detta blir speciellt viktigt i förskolan och skolan där lärarna är de centrala figurerna för barns lärande.

Allt detta speglas förstås av den utbildning vi har med oss och de kunskaper vi sprider vidare och praktiserar på barnen i förskolan och skolan. Förändringarna i vuxenutbildningen men främst i förskolan och skolan präglar de metoder och de förutsättningar vi lärare får för att arbeta med musik (Antal Lundström, 1996). Hon menar också att man måste se utbildningssystemet i en helhet, från förskolan till vuxenutbildning. Om förändringar ska ske till det bättre måste musiklejare och andra lärare använda sig av en didaktisk medveten kunskap. Denna kunskap får man bl.a. genom relevant litteratur, ekonomisk stöd och en samsyn på lärandet bland de olika institutionerna (Antal Lundström, 1996: 201).

I vår uppsats intervjuades fyra lärare där främst en av dem, Bror, hade stor erfarenhet av förändringar inom skolväsendet. De andra tre hade även de åsikter och tankar kring detta ämne men de var dock mer begränsade än Bror pga. deras ålder. Bror beskriver förändringen i musik, i framförallt skolan, som mycket stor. Han menar att dagens skola inte får tillräckligt med möjligheter för att bygga upp "det vidgade språkbegreppet", alltså har skolan svårt för att arbeta med musik. Fanny säger även hon att hennes erfarenheter speglar dagens skola, att musikämnet är lika oprioriterat som det varit innan. Hon har arbetat som musiklejare på flera olika skolor och sett att musik inte anses som ett eftertraktat ämne. Lärare som inte har musik i sin utbildning eller är intresserade av det väljer medvetet att inte arbeta med det. Men Asplund Carlsson m.fl. (2008) menar att oavsett utbildning eller inte kan lärare arbeta med musik i förskolan och skolan. Det handlar snarare om ett medvetande om och i ämnet samt vilka förmågor barnen kan utveckla. Men det handlar också om vart man arbetar.

Utifrån intervjun visade det sig vara en skillnad mellan förskolans och skolans arbete med musik. Samtliga informanter tycker att musik används mer i förskolan än skolan. Detta beror på de krav som ställs när barnen blir äldre och att betygen verkar negativt på musikämnet i skolan. I förskolan, där lärarna arbetar utan betyg och kunskapskrav, finns en större frihet och känsla av att pröva. Jennifer menar att musikämnet i skolan utgår ifrån betyg, till skillnad mot i förskolan där musik ses som ett arbetssätt och att man i förskolan utgår ifrån barnens tankar och intressen. Jennifer påpekar även att skolan bör ta efter förskolans filosofi då skolan oftast fokuserar på målen istället för filosofin i den fria leken. Matilda och Fanny anser också att lärarna i förskolan av tradition är bättre på att använda sig av musik. Fanny tror att förskolan utnyttjar den spontana musiken bättre pga. att arbetssättet skiljer sig sinsemellan. Detta blir ännu tydligare när vi jämför förskolans läroplan med skolans. Visserligen har skolans läroplan i musik ett mycket större omfång men i det innehållet fokuseras det mestadels på kunskapskraven och betygen. Vår tolkning är att skolan har tydligare och konkretare arbetssätt än förskolan men att det i detta fall leder till att skolan också blir begränsade i sitt lärande. Ju mer regler och styrande ramar som förs in i en verksamhet desto svårare blir det att arbeta med barnens intresse. Fokus läggs på att uppfylla de mål som är uppsatta. Traditionen inom förskolan och skolan ser också olika ut och medför därför olika typer av

lärande, alltså att barnen har större frihet att ta tillvara på sitt eget lärande i förskolan än i skolan. Förskolan har en större frihet och därmed också lättare att vidga sitt lärande.

Varje informant talade om att musik har låg status i förskolan och skolan samt menade på att samhällets förändringar medger att musik trycks ner av andra "viktigare" ämnen och kunskap, som vi har nämnt tidigare. Resurser, i form av pengar, inom musik ges enbart om det finns insatta, engagerade och kompetenta lärare som vill satsa på de estetiska ämnena och kan argumentera för det. Med utgångspunkt ur intervjuerna kan man tyda att resurserna för musik är få i skolan och förskolan. Det är dåligt med utbildning hos lärarna inom musikämnet, för lite tid avsatt till musik i skolan, prestationskrav inom ämnet hos lärarna, musik som ett bra komplement till att bli bättre på matematik.

Utifrån Brors åsikter och hans långa erfarenhet inom de estetiska ämnena i skolan ser han ett bakåtsträvande demokratiskt samhälle just nu på grund av okunskap inom musikämnet vilket bidrar till låga resurser. Vad informanterna framförallt talar om med resurser är behovet av engagerad personal som argumenterar för musikens fördel i förskolan och skolan. Sundin (1977) hävdar att förskollärare reglerar förskolans aktiviteter efter deras egna personliga intresseområden. Samtidigt som han anser att skolan har en inställning till att de estetiska ämnena har en underordnad terapeutisk roll till skillnad mot den annars prestationsinställda verksamheten inom andra ämnen. "Endast i undantagsfall blir musik en integrerad del i helheten, musik i undervisningen i stället för musikundervisningen" (Sundin, 1977: 211). Fanny lyfter en aspekt hon har erfarenhet av och det är vid nyanställning av lärare på skolor. Då eftersträvas det oftast inte att läraren ska ha musik i sin utbildning utan det är mer fokus på att läraren har två "viktiga" ämnen med sig såsom svenska och matematik. Vi tror på att det behövs en blandning av olika kompetenser hos lärare för att komplettera varandra i lärarlaget men samtidigt stöds man av varandra om man har liknande utbildning, vilket i detta fall är musik. Intervjuer med Jennifer och Fanny visar att om man exempelvis är ensam lärare med musikutbildning på en skola är det inte lätt att ensam argumentera för musik som utgör en liten del i skolans verksamhet.

5.3.1 Sammanfattning och personliga reflektioner

Det finns tendenser till att lärare i förskolan och skolan är avståndstagande till musikämnet. Informanterna lyfter dock betydelsen av att lärarna är trygga i sig själva och i ämnet. Detta gör musikämnet tudelat. Lärarnas intresse och kunskap styr hur mycket plats ämnet skall få i förskolan och skolan. Det positiva med detta är att endast de som kan och vill använda musik som ett ämne också vet hur de skall göra samt att de vet hur musik kan påverka barn. Det negativa är att det blir för få lärare som faktiskt använder sig av musik som ämne och att musiken inte får lika stort utrymme i verksamheten. Därför är det svårt att säga vilka åldrar musik skall ses som en mer resp. mindre viktig del i utbildningen. Det vi kan konstatera är dock vikten av intresse och engagemang, både hos lärare och hos barn. Detta skiljer sig i förskolan gentemot i skolan. Barnens åldrar har större betydelse i skolan än i förskolan då det är lättare att särskilja förmågor och kunskaper hos barnen i skolan. Det är däremot riskabelt att använda sig av helt strikta riktlinjer då barnens musikintresse verkar fallera ju äldre de blir. Därför är arbetet med musik viktigt i de tidiga åldrarna för att förhindra eventuella fördomar kring musikämnet och istället skapa förutsättningar. De som lägger grunden för att musik ska vara en del av ett livslångt lärande är lärarna och deras kompetens. Utan utbildning och forskning kring musik kan ämnet inte utvecklas. Stödet till musikutbildning minskar och möjligheterna är mindre idag än de var under tidigare år då musik hade mer stöd utifrån läroplanerna.

5.4 Spekulationer om musikens framtid i förskolan och skolan

Informanterna Bror och Matilda kom, på grund av deras stora engagemang och intresse inom musik, in på en del sidospår under intervjuerna. Ett utav dem var deras spekulationer om musikens framtid i förskolans samt skolans verksamhet. Brors känsla om att de estetiska ämnena successivt trycks bort av andra "viktigare" ämnen i skolan stämmer överens med utvecklingen av musikämnet i läroplanen för förskola och skola.

Antal Lundström (1996) talar om att pedagogiken kan bli redskapet i framtiden inklusive de estetiska impulserna. "Barn behöver en allsidig utbildning på många ämnesområden, men musikens unika möjlighet är att den kan möta barnen så tidigt och sätta djupa spår i deras personlighet. Därigenom kan musiken bli ett redskap för ett meningsfullt liv och en trygg framtid." (Antal Lundström 1996: 219). Antal Lundström anser att de praktiska uppgifterna inte är det svåraste i detta arbete utan att våga tro på barnen och musiken. "Vi måste främst tänka på barnens behov och förutsättningar och göra allt vi kan för att de ska få möta sin musik lika naturligt och självklart som sitt modersmål" (Antal Lundström 1996: 219).

Till skillnad mot Antal Lundströms uttalande tror Matilda att musikämnet i skolan kommer bli mer och mer segregerat i vårt samhälle. Hon talar om att det är avgörande om föräldrarna intresserar sig för musik för om deras barn ska få det i sin utbildning. Eftersom musik försvinner successivt ur lärarutbildningen tror hon även att musik som del i skolan kommer ske enbart om det är lärare som engagerar sig för musik privat. Detta kan anses vara positivt, att ha musik trots att man inte har utbildning inom det, men samtidigt har man inte den rätta didaktiska kompetensen att undervisa i musik. Läraren är då inte medveten om varför musik är betydande att integrera i undervisningen. Detta leder till att läraren inte har några lärandemål med musikundervisningen och vi antar att syftet då blir "en rolig stund" och tenderar att bli ett ämne som hoppar upp en dag i veckan som ett "gubben i lådan – ämne".

Att denna progression håller på att ske just nu tror båda informanterna är på grund av samhällsutvecklingen. Förändringarna sker snabbt vilket vi kan se i båda läroplanerna för förskolan samt grundskolan (se 2.5). Fokus är på dokumentation och bedömning i förskola och skola, vilket vi inte menar är något negativt, men i denna mening påverkar det de estetiska ämnena. De "viktigare" och större ämnena tar större plats och de kunskaperna anses vara lättare att mäta än de estetiska kunskaperna.

5.4.1 Sammanfattning och personliga reflektioner

Vår undersökning visar att lärare som intresserar sig för musik använder det och om lärarna inte har musik i sin lärarutbildning så är de rädda för musikämnet. Den undervisning som sker när lärare enbart har musik som fritidsintresse blir att använda musik som ett verktyg eller som ett "roligt avbrott" i stället för att ha mål inom musikämnet.

Genom musiken får barnen ta del av ett annat språk, få tillgång till ett ytterligare sätt att kommunicera på, ännu ett sätt att uttrycka sig genom och bli trygga i vem de är som individer, vem de är i gruppen, i klassen, på skolan och i världen. Det tycker vi är grundläggande i barns utveckling vilket är möjligt att uppnå om lärare har en förståelse för varför musik är viktigt för barn. Vi har fått en uppfattning om att musikämnet i förskolan och skolan ständigt präglas av hur samhället förändras och vad som anses vara viktig kunskap vilket är ett dilemma som lärare. I läroplanerna påvisas musikens låga status vilket speglas i informanternas uttal om det praktiska arbetet med barnen.

6 Slutsatser

Avslutningsvis ska vi dra slutsatser kring vår forsknings betydelse utifrån vårt problemområde, relevansen till vår yrkesprofession, den kvalitativa undersökningen som metod samt redovisa för fortsatt forskning på området.

6.1 Slutdiskussion

Utifrån vald metod samt undersökning anser vi att vi har genomfört ett arbete med betydelsefullt syfte. Det vi inte visste var att det fanns så pass mycket forskning inom musikområdet vilket vi tycker är positivt. Inledningsvis talade vi om musikämnets problematikområde vilket speglar den verksamhet vi har besökt. Våra erfarenheter av musikämnet, att musik är ett lågstatus-ämne och resurserna inom musik i förskolan och skolan är få, stärktes av informanternas tankar och åsikter. Resurser inom musikämnet visade sig handla om mer än material, pengar och lokaler. Det visade sig att lärarna är den största resursen och om inte lärarna använder musik i sin verksamhet, vem gör det i så fall? Lärarnas medvetenhet och kunskap kring ämnet är avgörande om de väljer att omsätta det i praktiken.

Vår erfarenhet är att förskolans aktiviteter regleras efter lärarnas intresseområden vilket vi anser skapar dessa prestationskrav hos lärarna och som är en stor orsak till varför musik inte används i verksamheten. I skolans verksamhet ser det lite annorlunda ut i och med att betyg och bedömning blir en större del i barnens utbildning. Där blir musiken antingen ett ämne att prestera bra i exempelvis genom att konkurrera om vem som spelar gitarr bäst eller som ett roligt avbrott.

Efter att ha genomfört denna undersökning kan vi påstå att vi har fått våra erfarenheter inom musikämnets del i förskolan och skolan mer eller mindre bekräftade. Informanterna talar om att det saknas kompetens och insikt hos lärare i hur man kan arbeta med musik och uppnå mål inom musikämnet.

Genom att ha synliggjort musikämnet och musikens problematik i detta arbete hoppas vi inspirera och uppmuntra alla som läser den, men framförallt verksamma lärare inom förskolan och skolan. Vi vill visa att musik är ett viktigt ämne för barns lärande och utveckling.

6.2 Källkritik och förslag till vidare forskning på området

Vi anser att valet av metod, kvalitativ undersökning, var givande och relevant för denna uppsats. Dels på grund av att vi ville ta del av hur det såg ut i förskolans och skolans verksamhet samt hur lärarna använde ämnet i praktiken och dels på grund av den begränsade tid vi har haft avsatt till att genomföra uppsatsen. Men även för att vi ansåg det vara mer givande att genomföra intervjuer där det sker en direktkontakt till skillnad mot exempelvis enkätundersökning. Dock är vi inte främmande för en kvantitativ undersökning som har många fördelar. En kvantitativ undersökning ger en ökad generaliserbar data i form av ett större antal informanter i urvalsgruppen.

Anledningen till denna uppsats var att vi ville forska inom musikämnet i förskola och skola och försöka ta reda på om musik används och i så fall hur. Utifrån våra erfarenheter och undersökningsresultat används musik inte särskilt mycket i förskolan och skolan. Förslag till vidare forskning på området är att gå djupare in på ämnet genom att ha större urvalsgrupp i den kvalitativa eller kvantitativa undersökningen vilket kan ge en mer generaliserbar data. Ännu ett förslag skulle kunna vara att genomföra observationer vilket kan leda till mer insikt i hur användandet av musik går till i förskolans samt skolans verksamhet.

Referenser

- Antal Lundström, I. (1996). *Musikens gåva*. Uppsala: Konsultförlaget i Uppsala AB
- Asplund Carlsson, M. Pramling Samuelsson, I. Olsson, B. Pramling, N. Wallerstedt, C. (2008). *Konsten att lära barn estetik: en utvecklingspedagogisk studie av barns kunnande inom musik, poesi och dans*. Stockholm: Nordstedt akademiska förlag
- Björkvold, J. (2005). *Den musiska människan*. Stockholm: Liber
- Claesson, S. (2007). *Spår av teorier i praktiken*. Lund: Studentlitteratur
- Esaiasson, P. & Gilljam, M. & Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2007). *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik
- Jederlund, U. (2002). *Musik och språk*. Stockholm: Runa förlag
- Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur
- Sundin, B. (1977). *Barnets musikaliska värld*. Lund: Liber Läromedel
- Sundin, B. (1982). *Barnen och de sköna konsterna. Om estetiska verksamheter i förskolan*. Helsingborg: Statens kulturråd
- Sundin, B. (1988). *Musiken i människan. Om tradition och förnyelse inom det estetiska områdets pedagogik*. Stockholm: Natur och kultur
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur
- Uddholm, M. (1993). *Pedagogen och den musiska människan. En bok om musik i vardagsarbete*. Mölndal: Lutfisken AB
- Vygotskij, L. S. (1995). *Fantasi och Kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos
- www.codex.vr.se (2011-12-11) [elektronisk resurs]: *Forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet
- Styrdokument:**
Lgr80: Läroplan för grundskolan 1980, E 3402: Allmän del. Skolöverstyrelsen och Liber UtbildningsFörlaget: Stockholm
- Nationalencyklopedin (2011) Sökord "Barnstugeutredningen".
<http://www.ne.se/barnstugeutredningen>. Åtkomst 7 december 2011
- Normalplan för undervisningen i folkskolor och småskolor. Stockholm 1878:
<http://ncm.gu.se/media/kursplaner/grund/LL1878.pdf> eller <http://ncm.gu.se/node/3605>.
Åtkomst 7 december 2011
- SOU 1972:26 Statens offentliga utredningar. (1972). *SOU 1972:26. Förskolan – Del 1*. Stockholm: Liber Förlag

Sverige. Utbildningsdepartementet (1998) *Läroplan för förskolan: Lpfö 98*. Stockholm: Utbildningsdepartementet, Regeringskansliet.

Sverige. Utbildningsdepartementet (2010) *förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 1998:16) om läroplan för förskolan*. Stockholm: Utbildningsdep., Regeringskansliet.

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo94
Skolverket

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011, Lpf 11 Skolverket

Bilaga 1: Intervjufrågor

- 1. Vad heter du?**
- 2. Vilket år är du född?**
- 3. Hur många år har du varit verksam som lärare och på vilken nivå?**
- 4. När gick du lärarutbildningen?**
- 5. Har du musiklärarexamen? Om inte, hade du musik i din utbildning?**
- 6. Vad betyder musik för dig personligen?**
- 7. Hur ser du på musik i förskole/skolverksamheten?**
- 8. Kan du beskriva hur resurserna inom musik ser ut i er förskole/skolverksamhet?**
- 9. Hur kan musik bidra till barns lärande och utveckling?**
- 10. Genom dina år som lärare, vilka förändringar/utvecklingar har du upplevt i verksamhetens arbete med musik?**
- 11. Ser du musik som ett verktyg eller musik som ett egenvärde? Utveckla!**
- 12. Tror du att arbetet med musik skiljer sig något i förskolan gentemot skolan? Utveckla!**